

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT.

KIADJA AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET.

II. Rákóczi Ferenc, erdélyi fejedelem olaszországi útja.*)

Irta: Márki Sándor dr.

II. Rákóczi Ferenc még csak tizenhét esztendő s volt, mikor Bécsből 1693. április 5-e táján elindult olaszországi útjára, a melynek őt szerelméből s mostani házassági terveiből is ki kellett gyógyítania.

Sógora, a szelid és kegyes *Aspremonte* Frigyes Gobert jánosvitéz (máltai lovag), Olaszország kitűnő ismerője kísérte el egy inspektorral, Günzner Károly titkárral, báró Vissenacque József főlovászmesterrel és számos szolgálával. Ősmeretlen akarván maradni, az *Aspremonte*-ok egyik címe után Borsheim bárónak nevezte magát, talán azért is, mert ez a név szülőföldjére, Borsira emlékeztette. Híntóival és háts lovaival a karaván először is Wiener-Neustadtot (Bécsujhelyet) ejtette útba, hol meglátogatta nagyapja, Zrinyi Péter és nagybátya, Frangepani Ferenc börtönét s a sírt, hová a nemzet vértanúit temették. Innen oldalkirándulást tett Magyarországba, hogy Körmenden és Németújváron elbúcsúzzék gróf Batthyánytól, Horvátország új bánjától és feleségétől. A bán is átkísérte őt Regedébe (a stájerországi Radkersburgba), honnan a Dráva völgyén fölfelé Tarvis felé folytatván útját, Pontebbánál lépett olasz (velencei) területre. Április 28-ikán már Velencében volt.

„Kevés perc emléke volt előtte kedvesebb, mint az, a melyben *Velencét* legelőször pillantotta meg, a mint gondolája a mestrei csatornából a nyílt lagunába bekanyarodott.“ Megkapóan írja le azt a hatást, a melyet „*Velence kövei*“, Ruskin szerint, kivált a hajdani, soha vissza nem térő utazások idejében gyakoroltak a tudnivágyóra. Egészen új dolog volt előtte ez a város, melynek nagyszerű és ragyogó templomai, palotái a tengerből emelkedtek ki. A templomokban ugyan, mint maga megvallja, nem kereste, de mégis föltalálta az Istent, mert a remekművek, képek, szobrok szemlélete hozzá emelte. A művészetben talált igazi gyönyörűség megővta, hogy „a vétkek és iszonyú bűnök tengerén úszó város“ általános romlottsága magával ragadja az ottan töltött két hét alatt. Ugy látszik, több megrendelést tett; pl. bizonyára ekkor csináltatta, de csak egy esztendő múlva vitette haza azt az ezüstbe foglalt hatalmas kristályüveg-serleget, melybe teljes címét belevéslette.

*) Bemutató töredék II. Rákóczi Ferenc életrajzának legközelebb megjelenő I. kötetéből a jegyzetek elhagyásával.

Velencéből Padován, Ferrarán, Bolognán át ért Firenzébe, hol négy hónapig lakott a Salviotti-palotában. Sógora bemutatta őt Medici III. Cosimo toscanai fejedelemnek s az előkelő köröknek, maga pedig továbbutazott rendje székhelyére, Maltába, honnan hetek múlva tért vissza. Ferenc csak imént mult 17 esztendő, de magára hagyatva is megőrizte komolyságát, mérsékletet. Nem zárkózott el teljesen; délelőtt megtette szokásos sétalovaglásait s a vívásból, táncból órákat vett, — de kerülte a tivornyákat, sőt magát a fejedelmi udvart is, a mit rossz néven vettek tőle. Mérsékletét vallásos neveltetésének tulajdonították, holott reggeli és esteli imádságait már elhanyagolta s miséket csak ünnepnapokon hallgatott. Egyetlenegy káros szenvedelmétől, a kártyázástól nem tudott megszabadulni. Különben tanulmányait sem hanyagolta el. Firenze ekkor inkább a tudományok, mint a művészetek városa volt, de műtárgyaival így is lebilincselte figyelmét; s az olasz nyelvet itt tanulta meg, a hol az a legszebben cseng. Mikor jóbarátaival a környéket is bejárta, hogy nagyobb kirándulásait könnyebben tehesse meg, kíséretét (magát Günzner titkárt és Vissenaque főlovászmestert is) szeptember 11-én hazaküldte Bécsbe, maga mellett csak egy komornyikot s egy házfelügyelőt tartván meg. Velök ment az Arno völgyén lefelé Pisába, Livornóba s onnan a tenger partját szegélyző, szédítő meredekségeken át Genova felé. Három napig nyaktörő úton haladt öszvérén, melynek egyetlen botlása halálát okozhatta volna. Viareggio pinetái, Massa remek fekvésű kastélya, Carrara világhírű bányái, a speziai öböl, Chiavari és Rappali festői szépségei közt a veszedelem eszébe jutott ugyan, de eleresztette öszvére kantárát, egészen az óvatos állat ösztönére bízta magát. Gyönyörködött a jobbfelől meredeken emelkedő sziklákban, balfelől a tenger és a völgyek mélységes szakadékaiban, örvényeiben. Szébb és regényesebb utat tett meg, mint a mai kiránduló, kinek vasútja éppen a legbájosabb pontokon tűnik el valamely alagútban. Nem pihent a középkor legállhatatlanabb városában, Genovában sem, mert folytonosan templomait s egyéb műemlékeit látogatta.

Október elején a Po síkságának nyugati részét járta be. Genovából Torinóba, onnan Milanóba, Parmába, Modenába s a már ismert Bolognába ment, mindenütt 2—3 napot töltvén. Riminitől az Adriai-tenger partján haladt Anconáig. Valódi áhítat vezette Loretóba, hova évenként ma is fél millió ember zarándokol Szűz Mária házához, melyet, a legenda szerint, Nazarethből az angyalok először (1291.) Rákóczi őseinek, a Frangepaniaknak fiuemetesatói birtokára, azután pedig (1294.) ide hoztak. Három napot töltött ezen a helyen s egész útja alatt csak itt érezte, hogy idejét jóra fordította és lelkiösmeretével kibékült. Egészen elmélyedt Krisztus megtestesülésének a titkában s kegyelettel hallotta a búcsújáró helyen történt csodák elbeszélését. Később, mikor mint bujdosó vallásos elmélkedésében keresett vigaszt, szemrehányást tett magának, hogy keveset foglalkozott Istennel, sőt a kételkedés is erőt vett rajta; de valóban nem lehet hitetlennek tekinteni, a ki oly fiatalon olyan jó, tökéletes, megvigasztaló gyónást tudott végezni, mint ő Loretóban. Maga mondja, hogy vallásos érzület és nem kíváncsiság vitte a szomszéd Círolóba is, hol a fölfeszített Krisztus fából faragott óriási képét mutogatták a hiveknek és tömérdek csodát beszéltek róla. Mise végeztével visszatért

Loretóba, hogy még egyszer ájtatoskodjék Szűz Máriának és a kis Jézusnak Girolamo Lombardo által faragott szobra előtt, melynek képét azután fölvette a neve alatt megjelent imádságos könyvbe is a loretoi litániával együtt. Ez a litánia két évtized múlva hányszor adhatott vigaszt a bujdosónak!

Október közepén érkezett Rómába. Egy bérházban szállt meg s alig helyezkedett el, azonnal folytatta megszokott vívó- és táncgyakorlatait, a miket itten geometriai, történelmi és földrajzi tanulmányokkal toldott meg. Szorgalmasan látogatta a templomokat is, a melyekben — a loretoi ájtatosságok után — már nemcsak művészi, hanem vallási élvezetet is talált. Délelőttökint, bár az idő télre járt, a kies kertekben sétálgatott, vagy az örökváros mindenkorbeli régiségeit nézegette. Tisztelkedett *XII. Ince* pápánál is, a ki épen akkor nyert a canossai vezekléshez hasonló elégtételt, mert *XIV. Lajos* visszavonta (1693. szeptember 14.) a francia nemzeti egyház érdekében kiadott 1682. évi rendeletét. A pápa nagy kitüntetéssel fogadta Báthory Zsófia unokáját és szentek ereklyéivel ajándékozta meg. Rákóczi azonban a szentek neveit évek múlva elfelejtette, a két kis ereklyés ládát pedig elfogatása idején (1701.) vagyona elkobzásakor elvesztette. A szentek iránt való tiszteletlensége miatt csakhamar még jobban vádolta önmagát.

1694. februáriusában ugyanis Rómából, ahol négy hónapot töltött, a sok briganti miatt egy népes társasághoz csatlakozva indult Napoliba (Nápolyba), hová öszvéreken körülbelül 5 nap alatt érkezett el. A város nevezetességeinek megtekintése közben ellátogatott a székesegyházba is, a Capella di S. Gennaróba, vagyis a Tesoróba, hol Szent Gennaro (Januarius) beneventói püspök „drága vérét őrzik és inkább látni való gyanánt teszik ki az utasok, mint az ájtatoskodók kedvéért.“ A mise alatt, mikor rendszerint a szentek lefejezéséről szóló evangéliumot olvassák fel, az üvegedényben levő aludt vér az edény felfordítása után szemeláttára olvadni és forrni kezdett és a mise végéig lefolyt az edény üres részébe. Inkább hitetlen kíváncsisággal, mint ájtatossággal nézte és vizsgálta a csodát, melynek — mint előtte s utána annyian -- természetes okait kutatta, de nem találta. Hasonló kíváncsiságot tanusított az éppen működésben Vesuvio vizsgálatánál is, sőt megvallja, hogy kelleténél kíváncsibb volt, mint általában véve a természetnek ama sok és nagy, csodás látnivalóinál, a mikkel ebben a nápolyi útjában találkozott.

Nápolyban nem tántorították el útítársainak könnyelműségei. Örült, hogy megszabadult tőlük s tovább mehetett Gætába, hol fölkereste a Szentháromság kápolnáját, mely a Krisztus halálakor támadt óriási hegyszakadék fölött épült.

Rómában értesült, hogy Lipót király őt már legközelebb nagykorúnak nyilvánítja s ugyanakkor hallotta azt is, hogy elhunyt Magdolna darmstadti hercegnő, a kinek megkérésére mindjárt olaszországi útja befejeztével akart a német birodalomba menni. Talán inkább az illendőség, mint a gyász érzete vezette, mikor ennek a hírek hatása alatt lemondott a velencei Karneval világhírű ünnepeiről. Februárius 23-án már ott volt a lagunák városában, de nem érdekelték „a zajos és álarcos nép szertelen mulatságai, a nagyszerű látnivalók és hangversenyek.“ Két napi pihenés után (februárius 25-ikén) „kelleténél nagyobb sietséggel“ indult Bécs felé. Ez a sietség leginkább kitünt a

Semmering-hágón. Maga a hágó Stájerország és Alsó-Ausztria határán Mürz-zuschlag és Glognitz közt 890 méterre emelkedik. Akkor voltaképen még csak gyalogút vezetett át a meredek, szinte a levegőben függő kősziklák közt. De Rákóczi nem törődött a veszedelemmel. Nem az a vágy kergette, hogy meggyőződjék, igaz-e a jegyese haláláról szóló hír; hanem a szerelem, a mely másfél esztendő óta oly erővel lobogott szívében egy fiatal teremtés iránt s új erővel lángolt fel, a mikor már csak ez a hegy választotta el attól, „kit Istennél is jobban szeretett.“ Ifjú tüzetől hajszolva — a mint maga beszéli — egy zivataros éjszakán harmadmagával kelt útra. Elül egy szánkán útikalauza, utána másik szánkán ő maga egy olyan kocsissal, ki először járt erre felé. A nagy szélvihar csak úgy csapkodta arcukba a sűrűn hulló havat. A hó és a sötétség miatt semmit sem láthattak s mégis megeresztett gyeplővel, örületes sebességgel vágtattak előre. „Megeresztette ifjúsága gyeplőit is“: mert a sötétségben is látta csillagát, azt a ragyogó szempárt. És a több mint 3000 kilométernyi útról Isten egészségben, épségben vezette vissza Bécsbe, hol nénje ölelő karjai s örvendező rokonai, barátjai fogadták.

A „Szent Anna“-gyógyforrás.

A székely kárpátok vadregényes aljában Csíkvármegye alcsiki bájos részében, a csíkszentsimoni vasúti állomástól 5 kilométernyire, az Ólt folyó szép völgyületének baloldali részén, 670 tengerszínfeletti magasságban fekszik Csíkszentmárton ősi székely nemes község; ezen kedves helységben, a nagy, történelmi nevezetességű Rúgát hegység gyönyörű fenyves völgyének északi lejtőjén, az úzvölgyi alig megközelíthető kőszirtes ősvadonban lévő országhatársorompóhához vezető 40 kilométer hosszú vámút és telefonhálózat melletti ősidőktől szép tisztás kaszáló kertben fedezett fel Nagy Sándor birtokos saját telkén annak birtokba vételekor több borvízforrást, oly különösen csodás betegség teljes kigyógyulása alkalmából, mely bajt sem Herkulesfürdő, Szováta, Bálványosfüred, Tusnád, sem a Hargitai gyógyfürdők meg nem gyógyítottak, még csak nem is enyhítettek! Ezen gyógyforrás-telepen a különböző összetételű ásványvizek egész gyűjteményével találkozunk: u. m. vasas, jódos, bromos, timsós, szíksós, konyhasós, más földes természetes borvizekkel; továbbá meglepő nagyon ezen 8 holdas fenyves erdővel koszorúzott beltelek külső részén a borvízforrásokból 100 méter távolságra a magas hegyoldalban feltörő vulkánikusan zúgó, morajló, a kovásznaí pokolsárhoz hasonló, gazdag szénsavbarlang!

De ennél mégis sokkal érdekesebb a felfedezéskor Szent Anna-forrásnak nevezett borvíz, mely szénsavgyöngyöktől buzogó és kristálytisza természetes, alkalikus, égvényes, sóssavanyú vizet szállít fel a föld tiszta kavicsos, kősziklás mélyéből az egészségesekek élvezetére, üdítésére és a betegek páratlan gyógyítására:

Alljunk meg tehát és gondolkozván, pihenjünk meg ezen kincset érő forrásnál.

A Rabonbánok hőskora előttről, a kő- és vaskorszak, úgy a római-kor régészeti leleteinek tanúsága szerint, melyek a forrásrendezésnél kerültek napvilágra, ezen forrás vize már kedvelt és aknázott volt; azóta a telep rész tulajdonosai által, a fű és szénatermés eltiprásának vagyis a közönség járás-keelésének megakadályozásáért, a 10-féle borvízforrást, mintegy 60 □ méter területen, folyton betömték, elfojtották; mégis feltört, felbuzogott, vegyi alkotórészekben való gazdag tartalmát fölszínre toltta, hirdetvén a nagy természetnek csalahatatlan örök isteni erejét! Mert még az állatvilág legnemesebbje, az őz is felkereste gazdag só és szóda tartalmáért, az éj csendjében életfentartása végett! És a tulajdonos ezen forrást — a véletlen felfedezések kapcsán, gyógyíthatlan bajának száműzése után — a világhírű Bilini forrás mintájára — szakértőileg befoglaltatta; zárt töltőházzal látta el, a balneologia követel-

A „Szt. Anna“-forrás töltő háza.

ményeinek megfelelően a legújabb töltő és dugaszoló készülékkel szerelte fel; biztosítván minden külső és belső, légköri és talajbeli befolyás ellen, mely költséges dolgokkal a forrás még nyert erejében és hatásában. Mindezek és a forrás vizének állandóan kitűnő és páratlan tulajdonságai a birtokosát arra indították, hogy elsősorban is a vizet vegyelemeztesse, minek kiválóan jeles eredménye után, a magyar kir. belügyminiszter úr Ónagyméltósága *Andrássy Gyula* gróf a forrást és közvetlen környékét *Hajós Béla* dr. egészségügyi felügyelő úrral hivatalosan felülvizsgáltatta, ki a helyszínén szakértői vizsgálatait megtartván a forrást nagykincset érőnek becsülte. Erre az országos forgalomba való hozatal „Gyógyvíz“ illetve „Szent Anna“-gyógyforrás név alatt 1906. október 27-ről 34070 szám alatt engedélyeztetett, a m. kir. államvasutak igazgatósága pedig a félárú kedvezményes szállítást megadta. Mindazonáltal, a mostani nagy reklámvilágban, nagytőke hiányában — hogy értékének magaslatára emelkedhessék, jobb időket várni kénytelen; csakis a szűkebbkörű vidék pártolására utalva, küzd az irigység és tisztességtelen versenynyel is.

Gyógyító hatásai.

A Szent Anna-gyógyforrás természetes és mérsékeltén sós gyógyvizétől a kémiai szakvélemény tanúságain kívül orvosi tekintélyek egybehangzó hivatalos bizonyítványai szerint a következő betegségek enyhülnek, gyógyulnak és gátoltnak meg a rendes használattal:

A légző és emésztő szervek hurutos bántalmai, köhögés, rekedtség, tüdőhurut, étvágyhiány, gyomorégés, gyomorsavanyuság, felfuvodás, szélszorulás, gyomorgörcs, húgy, hólyag és vesebántalmak, nemigyengeség, csúsz és köszvény. Mert nagymennyiségű szabadszénsavat és a kontinensen páratlanul sok *kötött szénsavat* tartalmazván, élesztő hatással van az egész szervezetre; minek folytán nélkülözhetetlen üdítő, élvezeti és kiválóan jó gyógyverejű természetes ásványviznek tekintendő.

Táj szépségei.

A forrás környékében megemlítésre méltó ismételten a Székely Keleti Kárpátok történelmileg is nagyon fontos nevezetességű fenyves völgyületei és hegláncolataiban a Románia fele vízvázasztóul szolgáló Rugát hegynyereg az 1848/49-es névtelen honvéd serral, hol a tatárok törtek be hazánkba és dulták fel az akkori, Telekaszán létezett „Pálfalvát“, melyből Csíkszentmárton község származott; hol 1849-ben a Nyergesi csatából a tulnyomó muszka erő elől menekülő Tuzson őrnagy ágyuit a honvéd tüzér hősök által rejtették el, kikből néhányan ott alusszák dicső álmukat; hol az 1260 m. t. sz. feletti Becze sarkáról a nagy mélyedésszerű távolban szabad szemmel is látjuk a Balkán hegységet, a magyar Nemerét, Királyköt, Rikát, Hargitát, Rézhegységet, Pogányhavast Szent László-csúcsával; így a Szent Anna-gyógyforrás telepe megnyerően szép fekvésével, környezetének fenséges természeti szépségeivel, ingyenes, páratlanul élesztően ható, nyári szabadfürdőivel, gazdag gyógyhatású szénsavbarlangjával, halas tavával, ezüstprémű nyúltenyészdéjével úgy a turistának, mint az üdülést, szórakozást és gyógyulást keresőnek soha nem feledhető kiránduló helye!

Csiki.

Lábszánkón a Gyalui-havasokban.

Miután az idei télen Kolozsvár vidékéről az enyhe időjárás folytán a hó nagyon korán eltűnt, szerény szki-társaságunk elhatározta, hogy a városról még fehér lepelben tündöklő Gyalui-havasokba lábszánkós kirándulást rendez. A terv gyorsan megvalósult és négy tagból álló társaságunk* március 7-én reggel 6 órakor, három napra való legszükségesebb élelmiszerral és a lábszánkókkal felszerelve, könnyű kis kocsira ült, a melyen Szász-Fenes, Lóna, Magyar-Fenes, Szent-László és Kis-Fenes községeken át, a gróf Andrassy uradalmán levő *Dobrin*-felé útnak indult. Magyar-Fenesen Taszler Rezső uradalmi felügyelő vendégszerető házában kis pihenőt tartottunk és itt a dobrini uradalmi erdőház használatára az engedélyt megkaptuk.

* Dr. Reichard Aladárné, Dr. Reichard Aladár, feleségem és én.

Azután verőfényes, tiszta és meleg tavaszi időben neki indultunk a hegyeknek. Kis-Fenesen túl a Fenes-patak szűk völgyében már a hegyek közé jutunk és nemsokára a kigyóalakban kanyarodó jó kocsúton a *Priszlop* nevű hegy meredek, erdős oldalára kapaszkodunk fel. Míg Kolozsvárt és a síkon sehol havat látni nem lehetett, addig e hegyoldalon, eleinte csak egyes foltokban, feljebb pedig egyre összefüggőbb, nagyobb területeken kezdetét vette a hó. 10 óra volt, mire az 1000 méter magas Priszlop vagy Plopi-hegy tetejére felértünk, a honnan elragadó szép körkép tárult elénk. Keleti irányban a Szamos széles völgyébe egészen Kolozsvár városáig elláthattunk, még tovább a Mezőség hegyei és dombjai, északkeleti irányban a tömérdek hótól messzire fehérlő, kiemelkedő csúcsokban bővelkedő: *Radnai-havasok*, északra pedig a széleshátu, koporsóalaku: *Cibles* tűnt fel a sajátságosan tiszta, átlátszó levegőben, melyhez hasonlót nyáron sohasem kaphattunk. Nyugati irányban a Gyalui-havasok nagy tömkelege, sűrű fenyveseikkel, mély völgyeivel és szintén igen havas gerincvonulataival volt látható. Amott lenn a völgyben folyik a Jára vize és mellette jól felismerhető a faipar-telep, füstölő kéményű gőzfűrésszel. Déli irányban az Aranyos menti szép sziklás hegyvonulat, valamint a tordai hasadék mély bevágása intettek felénk. E felséges kép alapos megismerlése után, tekintetünket nyugatra, a Priszlop hosszú gerincvonulatára irányítottuk, a hol további útunkat fogjuk folytatni. Miután a hegy e délre fekvő napos oldalán még csak kevés havat találtunk, kocsinkkal még egy $\frac{1}{2}$ kilométerre tovább haladtunk, a midőn puha, lágy hóra, bejegesedett, csúszós útra jöttünk, melyen kocsival tovább haladni nem lehetett. Ezért kocsinkat hazaküldtük és rövid turista reggeli elköltése után, $\frac{1}{2}$ 11 órakor hátizsákjainkat magunkra véve, lábszánkóinkat egyelőre még vállainkra fektetve, gyalog folytattuk tovább útunkat, mert a nagyon lágy, olvadó és vizenyős hóban azokat nem használhattuk. Körülbelől 1 kilométernyi út hátrahagyása után, a Testesnek nevezett 1240 méter magas csúcs északi oldalán már összefüggő, vastag és elég kemény havat találtunk, úgy, hogy lábszánkóinkat felkőthettük. Gyorsan azonban még itt sem haladhattunk, mert a szelokozta régebbi hófúvások következtében a hófelülete annyira egyenlőtlené, barázdássá és hegyvölgyessé vált, hogy csúszásunk tekintélyes darabon át, háborgó tengeren való csolnakázáshoz volt leginkább hasonlítható. Emellett az út lassanként, de folytonosan és tartósan emelkedett, a mi a gyors haladást szintén hátráltatta. E kellemetlenségekért azonban, mintegy kárpótlásképen, a völgy tulsó oldalán feltáruló *Hideg-Havas* község szétszórt házainak meglepő szép panorámája gyönyörködtetett.

Minél tovább haladtunk a hegygerincen e csodaszép havasi világba, annál vastagabb, simább és érintetlenebb felületűvé vált a hótakaró, a mi a lábszánkózónak mindig kedves jelenség. Nemsokára fenyővel vegyes lomberdőbe jutottunk, melyben egy a hegyvonulathól kiemelkedő újabb magaslat (a Tyrtyavi 1351 m.) megkerülésével. Hideg-Havas község festőien fekvő templomát és a körülötte levő házak vidékét elértük. Itt azt reméltem, hogy az út mellett fakadó „Hidegkút“ nevű gazdag forrásban kitünő ivóvizet fogunk találni és ebédünket itt elkölthetjük, de a mire ez előttem jól ismert helyre megérkeztünk, mindenütt óriási garmadákból felhalmozott havat találtunk és víznek nyomát sem láthattuk sehol. A kút teljesen be volt havazva, csak a fakereszt állott ott némán, félig elsüllyedve a hóban és a víz talán valahol a hó alatt, a föld felszínén szivároghatott a völgy mélyebb részeibe. Így azután a déli nap hevétől és az eddig végzett nagy munkától fáradtan és szomjasan haladtunk tovább, míg egy délnek fekvő, eléggé védett, tisztás helyen pihenni és ebédelni letelepedtünk. Turista ebédünket jó étvágygal, gyorsan elköltöttük és szomjunkt egy kevés tiszta hó szopogatásával, a mennyire lehetett, csillapítottuk. Azonban hosszabb pihenőt ily időben a szabadban még nem lehetett tartani, mert a mire mindennel elkészültünk,

annyira átfáztunk, hogy sietve kellett újra útnak indulnunk és gyors mozgással megdermedt tagjainkat felmelegítenünk.

Most már az utolsó elszórt emberi lakásokat is messze elhagyva, teljesen érintetlen, helyenként igen jó, sima havon, mindenütt a gerincvonulat tisztás tetején haladtunk előre, hol bőven élvezhattuk e csodaszép és városi ember szemének valóban szokatlan téli tájképet.

A merre csak tekintünk, mindenfelé vakító fehér havat látunk, melyet egyedül a mély völgyekből a meredek hegyoldalakon a gerincekig felhuzódó sötét zöld színű, óriási terjedelmű fenyőerdők tesznek változatosabbá. A szabad kilátású hegytetőkről helyenként a nagyszáлу, sűrű fenyőerdőbe ereszkedünk alá, majd ismét gyönyörű fiatal, a hóba csaknem besüllyedt, fenyves ligetekbe jutunk ki. Majd újból tisztás helyek következnek, melyekről a távoli elragadó kilátásban gyönyörködhetünk. Ha útunkban egy-egy kis lejtőhöz érünk, azon nyílsebességgel csúszunk alá, mire újból meredekebb kapaszkodó következik, mely síkos talpu lábszánkóinknak több munkát ad. Ily változatos úton haladunk tovább, mire nemsokára a Dobrinból elénk küldött erdőszolgával találkozzunk, a ki hátizsákjaink egy részének átvételével tetemesen segít rajtunk és felszabadít ama gond alól, hogy a behavazott útat keresgéljük, vagy a vad rengetegben eltévedjünk. Így azután megkönnyebbülten, vidám jó kedvben, élcélődések között egyre mélyebbre hatolunk a nagyszerű völgyek és hatalmas hegyvonulatok e tündéri világába! Amott délre, a távolban óriási hómezejével, már felismerhető az „Öreg-Havas“ (Muntele mare); északnyugatra pedig a Vlegyásza havas ormai látszanak a délutáni napfényben.

Miután a Testestől a Dobrinig húzódó 17 km. hosszú útból még tekintélyes rész hátra van, sietnünk kell, hogy estére célunkhoz elérjünk. Az egyre nagyobb, mélyebb és keményebb hóban lábszánkóinkkal elég jól haladunk, de kísérő emberünk, hogy a hóban el ne süllyedjen, magával hozott saját gyártmányú kerek hótalpais (hó-ráfokat) felkötözi, a melyekkel azonban csak lépésben, ruca módjára lépdelve, haladhat előre. Egyes helyeken a szél az útat hóval annyira telefújta, hogy az fel sem ismerhető és a hegyoldallal teljesen egyenlőnek látszik. Az Otelest nevű hegy tetején, még az ősszel halomba rakott gerendákon rövid pihenőt tartunk és ezalatt még egyszer széttekintünk az eddig bejárt nagy területen. A leáldozó nap vöröses fényénél csodaszép világítású téli tájképben gyönyörködhetünk.

Azután egyre jegesebb és síkosabb havon csúszunk tovább kitűzött célunk felé. De már csak alkonyatban érjük el hegyvonulatunk utolsó magasságát, az 1540 m. magas Szkoboris nevű hegyet, a melyet a kocsitűt félkörben megkerül. Miután ez az út puha, süppedő hóval annyira be van fújva, hogy azon haladni alig lehet, vezetőnk a fenyves közötti tisztásban egyenesen a csúcs felé vezet fel bennünket. Ily meredek és síkos hóban azonban lábszánkón nagyon kínos a mászkálás, mert a biztos támaszt mindegyre elveszítve, visszafelé csúszunk. Ezért lábszánkóinkat lecsatoljuk és gyalog igyekszünk tovább, ekkor azonban saját súlyunk alatt, a nagy hóban térdig elsüllyedünk, a mi a haladást újból igen fáradságossá teszi. Ily nehéz viszonyok között, a fáradsággal és kimerüléssel küzködve, végül jó félórás mászás után, a sík hegytetőre felérünk, hol lábszánkóinkat újra felköthetjük. Ez alatt széttekintünk a gyönyörű tájon, mely a gyöngye holdvilágban még érdekesebb, még kísérte-tesebb. Nyugati irányban, a völgy tulsó oldalán elvonuló hatalmas gerincvonulatról, halvány mécses fényét látjuk derengeni. Ez a fény, légvonalban mérve a legalább 9 km. távolságban fekvő magurai villa-telep erdészházának ablakaiból szűrődik ide át.

Pár percnyi pihenő után egyenesen déli irányban a lapos hegytetőn haladunk tovább, ama fenyőerdő legfelső széle felé, mely körülbelül még 1 km.-re van innen és a melyben a dobrini kastély, hozzátartozó melléképületeivel együtt helyet foglal. A hátralevő rövid útat a sík havon már gyorsan

megtesszük és $\frac{1}{2}$ 8 órakor a dobrini erdészlakba megérkezünk, hol Ferenci Ferenc uradalmi erdőőr, mint régi ismerősöket barátságosan üdvözl. Az ő lakásában üjtük fel mi is tanyánkat, mert a többi épületek, közöttük a turistaház is a hóban csaknem el van temetve és nagyon nehezen volna most befűthető. Fáradalmaink kipihenése után, csakhamar vig hangulat kerekedett a barátságos lakásban és megkezdődött a vacsorakészítés fontos munkája. Először is az itt kapott kitűnő friss tejjel szomjunkat oltottuk, azután magunkkal hozott ételünkkel éhségünket csillapítottuk, végül pedig nagy mennyiségű thea elfogyasztásával pótoltuk az egész nap folyamán nélkülözött vizet. Erre pedig jó meleg és puha ágyakban pihentük ki elsőnap nem csekély fáradalmainkat.

A következő nap a vasárnap, az élvezés napja volt, mert ekkor nagyobb útat nem kellett tennünk, hanem kedvünk szerint csúszkálhattunk arra, merre lábszánkóink számára legalkalmasabb terepet találtunk. A dobrini-telep fölötti gerincvonulat kiválóan alkalmas a szki-sport üzésére, mert többnyire nagy terjedelmű tisztásokból áll, melyek vastag, egyenletes, síma hótakaróval vannak fedve, a mely itt csaknem félévig (novembertől májusig) állandóan ugyszólván megmarad. Fenyőerdők csak a gerincvonulat meredekebb oldalain vannak, ezek azonban sem a messzeterjedő szabad kilátást, sem a szkivel való tetszésszerű irányú csúszást, ívezést, ugrást és fékezést nem akadályozzák. A gerincvonulatból helyenként meredekebb csúcsok (pl. a Dobrintető 1616 m., a Szkoruset, a Dumitrásza csúcs 1640 m. stb.) emelkednek ki, melyek a tulsó oldalon mélyebb teknőkbe, vagy nyergekbe mennek át, hová lábszánkó segítségével nagy sebességgel lehet lecsúszni. Emellett tiszta, napos és szélcsendes időben volt részünk, s így a képzelhető legnagyobb szűk kilátásban is gyönyörködhattunk. Nyugatra a Vlegyásztól kezdve, a Kornu-Muntyiloron át, a Nagy-Bihar csúcsig, az egész terjedelmes, havas *Bihar-hegyvonulat* áttekinthető; déli irányban pedig a csak pár órajárásnyira fekvő Öreg-Havas hatalmas fehér tömege zárja el a további kilátást. Keletre pedig a tegnapi bejárt vidék változatos hegyeivel, völgyeivel és sűrű erdőivel találkozunk szemünk. Ily kellemes lábszánkózásban telt el egész délelőttünk és csak ebédre térünk vissza a dobrini erdészlakhoz, hol frissen készített tyúklevest várt reánk. Ebéd után kis pihenőt tartva, újra csak a szabadba vágyódtunk, hiszen azért jöttünk ide, hogy tiszta, portól mentes, friss, egészséges havasi levegőt élvezzünk.

Most a hóba csaknem egészen eltemetett dobrini épületeket szemléltük meg. A házak többnyire tornácukig hóba vannak elmerülve, a közöttük levő kerítések léceinek csak legfelső végei látszanak ki abból és némely helyen a szélfúvástól oda hordott hóból a házaknak csak a fedelei állanak ki. A bővizű + 5 C°-os források helye hótól ment, azonban az elfolyó víz már a legalább 2 méter vastag hótakaró alatt vájt magának útat és ott tűnik el a völgy mélyebb részei felé. A kevés kilapátolt gyalogút legalább 1 méter mélységre van a hóba beásva és a kissé távolabb fekvő istállókból az állatok a forráshoz csak ily szűk ösvényeken jöhetnek le vagy mehetnek megint vissza. Ebben a mély hóban a lovak máshol nem járhatnak és semmi munkára nem használhatók.

A kellemes enyhe időjárás folytán a hőmérő délben a fagypont fölé emelkedett és így annak ellenére, hogy a havasokban vagyunk, a hideg egyszer sem vált kellemetlenné. Valóban a képzelhető legszebb időt kaptuk e téli kirándulásunkhoz; pedig a védett erdészlak ablakaiból nagyon szerettünk volna egy rövid kis havasi hófürgetegben is gyönyörködni, hogy a vidék e különlegességét közelebbről megismerjük.

Igy a délutánt ismét más irányban megtett szki-kirándulásokkal töltöttük el. Este pedig a holdvilágos tájék tündéri szépségében gyönyörködtünk, a mire a vacsorázás és vidám beszélgetés következett.

Másnap reggel a hazaindulásra kellett gondolnunk, pedig ha a kötelesség nem hív haza, mindnyájan szívesen itt maradtunk volna még egy néhány napig. Reggelink alatt a havasokban gyorsan összeverődő felhőkből gyenge kis havazásban volt részünk, de a csakhamar fölkerekedő szél a felhőket szétfújta, úgy hogy megint napos, meleg időben indultunk el a Jára völgye felé keleti irányban levezető gerincvonulat mentén, a járavízi vadászlakhoz. Ez a Lópatak-völgy és a Sóllyomvölgy között folytonosan alább ereszkedő, némely helyen eléggé meredek gerincvonulat, igen alkalmas a lábszánkázásra és így élvezetes út előtt állottunk.

Eleinte egy a fenyőerdő között fekvő terjedelmes tisztáson: a *dobrini-réten* haladtunk át, mely nyáron méter magasságu fűvel és a legkülönbözőbb színekben pompázó havasi virágokkal van borítva, hova a szarvasok és az őzek hajnalban s szürkületkor oly szívesen szoktak legelés céljából ellátogatni; most kristálytisztá, vakító fehér, vastag hótakaróval van az egész terület borítva. Ezután útunk gyönyörű sötétzöld, sűrű fenyőerdő között kanyarog tovább, mely helyenként oly meredekké válik, hogy villámgyorsasággal csúszunk azon alá és egy-egy hirtelen kanyarodónál nem tudván kellőképen fékezni vagy fordulni, bizony közelebbi érintkezésbe jutunk a hóval. De ez a kis bal eset nem sok kárral jár, mert ily nagy tömegű hóban mindig puhán esünk és magunkat meg nem sérthetjük. Erre megint kis emelkedés, kapaszkodó, majd pedig hosszabb, kellemes, lejtős út következik. További útunkban egy nagy terjedelmű tisztás, északfelé lejtő oldalra jutunk ki, mely kemény, sík hóval van borítva. Mily örömmel maradtunk volna itt néhány óráig, hogy e kitűnő területen a szki-sport minden élvezetét alaposan kipróbáljuk. De tovább kellett sietnünk, mert ebédre a járavízi vadászlaknál kellett lennünk, hol kocsi vár reánk. Így azután e szép területen csak átsiklottunk és most már sűrű fenyvesben haladtunk egyre tovább lefelé. Itt igen sok szarvas és őz nyomot láttunk a hóban, amelyek a helyenként felállított etetőkhöz vezettek. Nehéz sorsuk lehet e szegény állatoknak télen, a mikor minden ételmük vastag, mély és hideg hóval van betakarva, melyben ők maguk is csak nehezen mozoghatnak. Ilyenkor a fákon található mohák, zuzmók és az etető helyeken kitett, de nem szívesen fogyasztott széna alkotják egyedüli táplálékukat. Hideg, zord teleken ez állatok közül sok elpusztul.

Eközben útunk egyre meredekebbé válik és a sűrű erdőben kigyózó ösvényen kell tovább haladnunk, a mi hosszú lábszánkóinkkal nem éppen könnyű feladat. Szerencsére a hó itt az enyhe levegőtől annyira meglágyult, hogy nem túlságosan síkos és ezért még a meredek helyeken is veszély nélkül, fékezve, lassan lecsúszhatunk. Így azután 12 óra körül, gerincvonulatunk utolsó, legalsó részére: a Tarnica hegyre kiérünk, melyen már itt-ott elszort házak is láthatók. E délnek fekvő tisztás és nagyon meredek oldalon, a puha hóban a lejtőt keresztezve, a hegyoldal legutolsó, legmeredekebb, sűrű fenyvessel borított alsó részéig szerencsésen lecsúsztunk. Itt a sok álcacsony fenyő, bokrozat és szakadék miatt már csak gyalog mehettünk le a Jára vize völgyéig, melyet csakhamar elértünk és amelyben még körülbelül 2,5 kilométert kell lejjebb haladnunk, hogy a fenyőerdő alsó szélében, szűk, szorulatós völgyrészletbe épített *járavízi vadászkastélyt* elérjük. Ez útunkban 700 méter magasság különbözetet tettünk meg, a minek tulajdonítandó az a némely helyt szédületes gyors csúszás, a miben részünk volt.

A mire a vadászlakhoz megérkeztünk éppen ebéd ideje volt és a barátságos meleg szobákban kitűnő étvágygyal ültünk a számunkra előre elkészített ebédhez.

Itt a völgyben a már csak 780 m. magasságban fekvő vadászlaknál, vége a havasi világnak; itt a leggyönyörűbb korai tavasz van, a közeli hegyoldalokról a hó csaknem teljesen eltűnt és helyenként hóvirágot is találhattunk már. Az ide rendelt kocsira délutáni 3 órakor ültünk fel, miután nagy nehe-

zen felraktuk, tovább a völgyben már nem használható lábszánkóinkat és azután előbb a 4 km.-rel lejjebb fekvő járavízi gőzfűrésztelep felé, majd innen tovább a rendes kocsúton hazafelé indultunk. A Priszlop déli, hómentes oldalára felkigyózó meredek utat gyalog tettük meg és eközben még egyszer végig tekintettünk azon a gyönyörű körképen, amely innen feltárul. Majd búcsut intve a szép vidéknek, keleti irányban azon az úton, melyen három nappal ezelőtt ide feljöttünk, hazafelé tértünk. A legkellemesebb emlékekkel telve, este 9 óra körül Kolozsvárra megérkeztünk, bebizonyítva e kirándulásunkkal azt, hogy nemcsak nyáron, hanem a téli időszakban is, alkalmas felszereléssel és megfelelő módon, a turistaság testet edző, szívet és lelket nemesítő gyakorlatát üzhetjük és élvezhetjük.

Ruzitska Béla dr.

Szkivel a Mezőhavason át.

— A Szovát-pataktól a Bucsinba. —

Március 17-én délfelé, gyönyörű tavaszi napon indultunk. Hónak itt lent nyoma sem volt, (500 m.) sőt a meleg napsugarak kicsalták az Asarum igénytelen virágát, mint a tavasz hirnökét. 3 napi útra magasságmérő aneroiddal és Six-féle max. min. hőmérővel felszerelve, csomagjaim és hosszú lábszánkók között ülve különös látvány lehettem, mert sokan csodálkoztak, nem tudván elképzelni, hogy hová készülünk.

Apró, székely lovaink kocogva haladtak a magas régiók felé. Egy óra múlva már 800 méter magasan voltunk. A tájkép havas világgá változott. Az északi oldalon az 50 cm. hólepel alig olvasztotta meg a nap. A verőfényes oldal azonban tarka volt és a tarka foltokon szerényen húzódtott meg a hóvirág, melynek selymes fehér kelyhe csodálatosan ellentáll a reggeli fagyoknak.

Erdős oldalak szegélyezik itt a Szovát-patakot. Ősibükk ez mind s fejszét nem látott, napjai sajnos ennek is meg vannak számlálva és látni fogom majd a ledöntött fa óriásokat s a belőlük faragott talpfákon még száguldani fog velem is a gyorsvonat.

Mindig kevesebb és kevesebb lesz a tarka föld, s 1000 méter magasságban már minden fehér, sőt a pár nap előtt esett hó még az ágakat is megfekszi. Itt még a tél uralkodik, 10 kilométerre a tavasztól! A bükkök megapadnak, helyükbe lép a fenyő, az üde zöld erdőt friss hó fedi. Remek látvány. Az utat sár helyett jég borítja és a fát szállító szekerek. Itt már szánnal dolgoznak. A Mezőhavas felől éles, fagyos, hideg szél kezd süvöltetni. Tessék begombolni a kabátot, itt ő a házigazda. 1100 méter magasan vagyunk, közel a tanyánkhoz, egy erdész házhoz a Szálka-patak völgyében. 10 perc múlva már odaérkeztünk s a meleg szoba lobogó tüze mellett inkább decemberre, mint márciusra gondolunk.

Hőmérőmnek jó helyet választva, 1 óra múlva megállapítom, hogy 6 fok C. hideg van és zúg a szél kelet felől, s kegyetlenül csapkodja a ház oldalához a felragadott havat. Reggelre 15 fok minimumot mutatott a hőmérő és a szél még erősebben zúgott. Mindegy; felkötjük szkinket és megyünk a Mezőhavásra. A vágás mentén próbálkoztunk meg, de itt a szél visszaszorított a völgybe. Lehetetlen felfelé haladni. Lekerültünk tehát az álló erdőbe. Itt jó hó feküdt s 3 óra alatt elértük a Mezőhavas alját. A csúcsra nem juthattunk fel sem gyalog, sem szkivel az óriási szél miatt. Ezuttal tehát visszafordultunk, s a 3 órai útat $\frac{1}{2}$ óra alatt tettük meg hegyen lefelé, miközben a szél is segített.

Harmadnapra elállt a szél és kisütött a nap. A keményre fagyott hómező jeges teteje csak amugy sziporkázott a tiszta levegőben. Lágy hónak nyoma sincsen, elfujta, összehordta a szél. 8 fok hideg mellett indultunk el, ezuttal akadály nélkül.

A kemény havon nem volt kellemes a szkizés, lépten-nyomon oldalt csúszott, farolt a lábszánkó. Hosszú út állt előttünk és így nem siettünk. A levegő tiszta volt, csak a Mezőhavas fölött úszott egy pár sávós felhő. A fenyő erdők zöldje s a fehér hólepel a csillogó napfénytől megvilágítva pompás látvány volt. Óriási hőtömeg fölött haladtunk, mely helyenkint 3 méter magasra is emelkedett, de sehol sem volt kevesebb 180 cm.-nél. 1500 méter magasan még nyomát se láttuk az olvadásnak, itt a hó lágyan ragadt az erdő talajára, egyenetlenségeit csak a szél fuvások okozták. A szki itt még hegyen fel is játszva haladt. Vad nyom, vagy más élet jele itt sehol se látható. Templomi csend vesz körül és a zárt erdőben még a tegnapi szélnek sincsen nyoma. A sötét erdők alját napsugár soha sem éri s ezért a hó itt még júniusban is megáll. A november óta esett hó azonban elég nyomult volt ahhoz, hogy szkivel megbirjon, s alig egy tenyérynire sülyedtünk be. Gyalog azonban itt lehetetlen haladni, minden lépésnél derékig sülyedtünk, midőn azt megpróbáltuk. Ez a vidék tehát ilyen magas hóban megközelíthetlen, s csak szkivel járható, avval sem minden időben.

2 óra alatt elhagytuk az erdőövet, s itt már szabad út állt előttünk. A nyáron járhatatlan borókások felett haladtunk, a 180 cm. magas hó tetején. A szkivel alkalmas kitűnő havon gyorsan törtetünk előre. Tág látóhatár nyílik mindenfelé, sehol egy felhő sem zavarja a kilátást, csak a fogarasi gerincek alja ködös. A Kelemen és Radnai hegyek itt csilognak havas csúcsaikkal a közelben, alig hajtásnyira látszanak, oly tiszta a levegő. A Fogarasi-havasok imponánsan emelkednek ki a szürkés ködös felhők közül, minden völgyet, sziklát meglehet különböztetni és tetemes magasságukat csak innen lehet igazán megbecsülni. Ormaik valóban édig nyúlni látszanak, s a látóhatárt magasan elfödik. Messze nyugatra is hegyek látszanak. Hóval borított hegyek. A Királyhágó.

Közeledünk a csúcs felé, úgy hinné az ember, mintha már pár percnyire elérné s ime, mégis eltelt $\frac{1}{2}$ óra mire felértünk az 1777 méter magas Mezőhavásra. Itt már a keleti látóhatár is megnyílt, s a hótalan gyergyói fensik fölött a Nagyhagymás és társainak csillogó fehér csúcsai látszanak.

A szél ismét dudolni kezd, pedig ő itt nagy úr, nem vártuk be tehát annak teljes beköszöntését, hanem neki feküdvé a szkinek, rohanva indultunk

meg a Nagyg nyerge felé, hogy ott megpihenve Bucsinba jussunk. 4 percig tartó futás után benn vagyunk ismét az erdők között 1600 m. magasságban a csúcs ellenkező oldalán. Mig a felmászás túlról 1 órát igényelt, itt 4 perc alatt elértük célunkat. Fülünk mellett süvölt az éles levegő és sisteregve tör útat a szki, mind gyorsabban, gyorsabban. Én vezetek. Társam *Bethlen* Károly gróf úgy hiszem mögöttem van, visszanézni azonban nem lehet. A völgyben megállunk, lekötjük szkinket $\frac{1}{2}$ óra pihenőre.

Az út nehezebb részén túl vagyunk. Előttem csak még a Nagyg csúcsa emelkedik, azontúl a Feleszilása oldalon csak sebes iram lesz, le a bucsini Lidi vendéglőhöz.

Reggel 7-kor indultunk, most 11 óra van, a hó is kissé meglágyult, tehát indulnunk kell. Szkinket megkenjük parafinnal, felkötjük és rövid $\frac{1}{2}$ órai mászás után, hajrá lefelé! Fa, bokor villám sebesen maradnak el. Leguggolva, félig csukott szemmel figyelek előre, nehogy neki menjünk valami váratlan akadálnak. A hó kitünő s a szki csak amugy repül! A Feleszilása alatt megállunk s az irányt a Kicsimező felé vesszük, s ismét hajrá! Az olvadó havon nem oly kellemes már a csúzás, de azért gyorsan haladunk. Szélfúvásoktól okozott akadályon ölesek repülünk a levegőben. A fák és bokrok egy vonalat alkotnak, s csak előre lehet tisztán látni. 3 kilométert 4 perc alatt teszünk meg, míg végre a roham megcsendesül és laposabb területen gyorsan ügető fogat sebességével megérkezünk a Kicsimezőre.

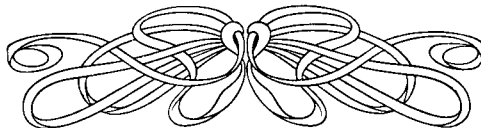
Innen kezdve az út már nehezebb. Kanyargó szerpentinon kell lejutni, sűrű erdő között. Elő tehát a bottal, fékezni kell a sebességet. Egészen leguggolunk s ide-oda kanyarodva haladunk. Csak a bot el ne törjön. Végre az út oly meredek lesz, hogy a lábszánkót le kell kötni. Itt már a bot sem segít és így a szkivel való leereszkedés lehetetlen vállalkozás. Tehát gyalog tesszük meg ezt a darab utat térdig, sőt sokszor övig hóba merülve, de már mindegy, ide hallszik az országúton járó szekerek zörgése.

12 óra 10 perckor már előttünk füstölgött a Lidi-csárda kéménye, a hol megrendelt ebéddel és jó ürmös borral vár a csárda gazdája.

A csárda ajtóban kíváncsi emberek várnak. Lidi néni is köztük van, előre odarendelt fiakeresünk szavára nem igen akarták elhinni, hogy mi a Mezőhavason keresztül 12 órára a Bucsin-tetőre érkezünk.

Hát igazán onnan jönnek az úrak? Persze, aki nem hiszi menjen nézze meg a nyomunkat! Erre azonban már egyik sem vállalkozott.

Illyés Tibor.

A Dobrin-havason.

— Emlékezés gr. Andrássy Tivadarra. —

Bár csintalan játékaít űzi velünk a tavaszi napsugár s az eddig Kolozsvár utcáira világitó havasok szeplőtelen fehérsége foltokat mutat. Szinte hívogat maga felé, hogy a hó birodalmából fejét kiütő hóvirágban gyönyörködjünk. A foltos hegyeket látva, megmozdul a turistában az az érzés, mely a vándormadarat útra készíti és ébren, álmában a múltban bejárt vidékek képein, a fenyves erdők, a sziklák, hasadékok s üde források tájain bolyong képzelete.

Menjünk hát abba a világba, mely ha fáradtsággal közelíthető is meg, de dúsan kárpótól szépségeivel: a Dobrin-havasra. Egy kedves, feledhetetlen visszaemlékezés csal ki a rengetegbe s a hála érzete, — mely az egész E. K. E. nevében is szól — mikor eszembe jut az a kegyetes hódolat, a melyet az 1905-ben elhunyt gróf Andrássy Tivadar emlékének szentelt a magyar társadalom vígszínházi szobrának leplezésével. A dobrini havastetőn a gróf önmagának emelt emléket, a mikor saját áldozatkészségéből 1896-ban a Millénium alkalmából építtetett menedékházat az E. K. E. természetkedvelőinek.

Szenteljünk mi is néhány sort emlékének.

Mint a forrasztócső ferde lángja, oly szúrón süttött a nap augusztus hó déli óráiban s a Rákóczi-kert árnyas lombjai alatt várakozó három kocsi utasai, festői felszereléseikkel, nem utolsó látványt nyújtottak. E karaván három napig szándékozott élvezni a havas rengetegeiben azokat a látópon-
tákat, a melyek még addig gróf Andrássy Gyula, volt külügyminiszter, családja és az ott legetető pásztorok előtt voltak csak ismereteseek.

Az E. K. E. már akkor kipróbálta szárnyát kisebb kirándulásokon s első nagyobb kirándulását rendezte a Dobrin- és az Öreg-havasokra. Egy menedékházat óhajtott építeni, mely az éjjeli tartózkodásra és viszontagságos idők enyhítésére szolgálna a kirándulásokon. Már a kérdés megbeszélésére alkalmat is keresett. Nem történt még e kérdésben lépés, mikor a kedvező vétetlen egyszerre megoldotta s a menedékházat megteremtette.

Az említett karaván a ragyogó napsugár és rengeteg por között már a „Zöld-sapká“-nál hűsítőkre szorúlt, mert bár oda kékellett a Gergely-havas, a mely máskor éles szeleket küld a Szamos-völgyébe; pirostra csipkedi az arcokat, most a havasi szellő ajtait légmentesen elzárta előlünk. Alig vártuk, hogy Magyar-Fenesre érve, belejussunk az árnyas és vadregényes havasalji völgybe s az ozondús levegőben tóbzódhassunk.

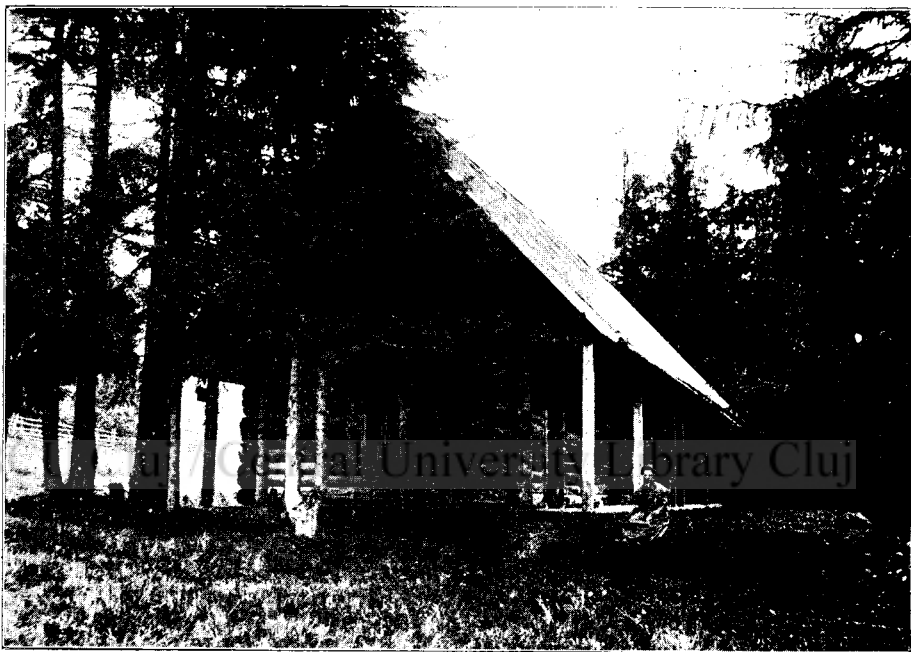
Remek a Priszlop-tetőre vezető út. Keskeny, de a sziklákba vágott utak és fordulókat által jó közlekedő hely. Lenn, az elragadó árnyékos mély völgy aljában láthatatlanul csörgedezik egy kristály patak.

A szűk út néhány pontján fel-felbukkannak a tetőre vezető serpentin út kanyarulatai s hihetetlennek látszik, hogy nehéz kocsiainkkal arra a meredekre följuthassunk. De ez csak látszat, mert az útépítési technika, legyőzve a nagy nehézségeket, szinte könnyen engedett feljutnunk. Feledhetetlen az a látvány, a mit élvezünk a pillanatban, midőn az egyik, az utolsó kanyarulat után a fenséges Gergely-havast látjuk szemünk előtt, csak a mély völgy s a Jára vize által elválasztva.

A tetőről pompás a kilátás: előttünk mered a fenyő lomboktól-sötétlő Gergely-havas, oldalt a kopár s nevének megfelelő Testes-havas, távolabb az égbe meredő Székelykő, a Torda-hasadék nyílása s a topánfalvi havasok svájci tájak szépségeit rajzolja szemünk elé.

Könnnyű uzsonna elköltése után leereszkedtünk a Jára-völgyébe, de mire leérhetünk, sötét este borul a völgyre s csak hangunk után ösmerhetjük meg egymást. Nagyon kellett igyekeznünk, hogy a még félóra távolságban fekvő alsó-vadászlakhoz érhesünk, a hol éjjeli szállást vettünk.

Az alsó-vadászkastély a fenyves erdő közepén s a zúgó hegyi víz mellett egy tündér tanya, a melynek helyét csak nagy szépérzékkel megáldott lélek fedezhette föl. Teljes kényelemmel berendezve, inkább meleg pásztorórák

A dobrini turista-ház.

eltöltésére, mint kevés igényű s edzett turisták befogadására alkalmas. A lukullusi esteli mélyen benyúlt az éjszakába s az esti zord idő után a leg-
ragyogóbb hajnal köszöntött.

Időnk haladt előre sebesen, de indulni még nem lehetett, mert az előttünk álló nagy útra lóháton akartunk elindulni s a lovak beszerzése sok időt igényelt. Csak három lovat szerezhettünk s amíg azoknak hátán a felszereléseket elhelyezhettük, az idő elhaladt. Éppen indulni akartunk, mikor csilingel a telefon s a felső vadászlaból éppen a gróf szól és szívesen meghívja a társaságot a felső vadászlabba.

Gyalog indulunk neki a meredeknek, de lassan haladtunk, mert a hely-
lyel-közzel egész piros szőnyegként pirosuló málna telepek letarolására rohan-
tunk, hogy égető szomjunkt elolthassuk. A messze út s a lóhiány okozta kése-
delem oly nagy volt, hogy délelőtt tíz óra helyett, délután két óraker
pillantottuk meg a felső-vadászlabk födeleit.

Egy magasan fekvő tisztásra érve, kibontakozott a karaván. Különös látványt nyujthatott a három ló felszerelése, mert az éjjeli pihenésre szánt

sátor karói, mint a szélmalom vitorlái meredeztek a lovak hátáról s távolabbról valami földöntúli négylábú csodaállat benyomását keltették.

E különös állatok okozták a kellemes meglepetést is, a mely bekövetkezett: annyira elkésve már kiakartuk kerülni a vadászlakot, hogy az Öreg-havas alatt elfoglalandó szállásunkra érhessünk, mikor a velünk szemben lévő fenyves erdőből kibukkan remek paripán egy elegáns lovas. De abban a pillanatban, meglátva a szokatlan s ijesztő állatokat, lovainkat, lova megbokrosodik s oly veszett táncot jár, hogy hátán ülő lovagja veszélyben forog. Azonban a lovas oly bravourral fékezi meg körbenforgó paripáját, hogy bámulatunkból csak akkor ocsúdunk fel, midőn a lovas előttünk terem, könnyedén leugrik s „Andrássy Tivadar vagyok“ szavakkal bemutatkozva, nagy előzékenységgel maga vezet be a vadászlakhoz és el nem ereszt, míg a már megterített asztalhoz nem erőszakol s egy fényes lakomának elfogyasztását teszi kötelességünké.

A míg a gróf átöltözése tartott, szeretetreméltó főerdésze helyettesítette a szives házigazdát. Ezalatt főztük ki a tervet, mely a menedékház megteremtését eredményezte. A nemes grófot előbb nem ismertük, de feltűnt jókedve. A főerdész, ismerve az E. K. E. óhaját, azt a tanácsot adta, hogy *akkor* kérjük a menedékházat, mert a grófot még oly határtalan jókedvében ő se látta. Oka pedig az volt, hogy — mint mondá — azon reggel a gróf egy remek példány őzbakot terített le. Ezalatt be is hozták a vadászszákmányt s kitették közszemlére, a hol a mostani belügyminiszter Andrássy Gyula gróf nagy kedvteléssel mártogatta a fenyőgalyat az állat vérébe, mely mint vadásztrofeum díszítette azután kalapját.

Mansberg Sándor báró s Szádeczky Lajos dr. felhasználták az alkalmat s kérésük azonnal elintézést is nyert, a mennyiben a gróf már a következő nyárra megígérte a menedékház felépíttetését s annak felavatására meg is hívott. Képzeltető örömünk és jókedvünk.

Később a grófnő is fogadta a társaságot s a fogadóteremben a legszeretetreméltóbb beszélgetést folytatott. Csodálatos érzést keltett a terem padozatát fedő tömérdek farkasbőr. A vadállomány fenntartására és megőrzése végett ugyanis, mintegy 6000 hold terjedelmű erdőség dúvadait kimérgezték s a bőrök azoktól eredtek.

De ezekre csak futó pillantást vetettünk, mert jobban lekötötték figyelmünket a terem falaira festett, művészi kezekre valló, erdei tájképek. A házigazda művészi lelkének megnyilatkozása s nem tudunk betelni a „Napkelte és Napnyugta“ színpompájával; a távol odalátszó tájképek remek kiviteleivel; a családtagok idilli jeleneteivel; a fürdőház stbi hű képeivel.

Megcsodálni való jelenség, hogy fent, közel 1500 méter magasban, éppen a vadászkastély mögött gazdag erű, jéghideg, kristálytisza patak fut végig az erdőn s a patak partjain kékellő milliárd nefejejtsvirág s a patak mentén a tömérdek Erika, bájos virágaival tündérkertté varázsolja a helyet, melyet évszázados fenyők óvnak a napsugártól s a zord fergeteg háborgatásától.

Oly kellemesen telt az idő, hogy nem vettük észre a nap lefelé hajlását. De válnunk kellett s a legjobb s a legkellemesebb emlékekkel indultunk az Öreg-havasnak. Azonban csakhamar lebukott a nap a hegyek mögött s a fenyőfák sötétje által is segítve, leszállt az est. Sától kellett ütnünk egy forrás mellett, összehordatva házmagasságnyi máglyát, a melynek toronymagasra csapódó lángja mellett sütöttük szalonnánkat, főztük teánkat, a míg észrevettük, hogy a pokoli tűz, előlről vérvörösre festi arcunkat s izzadunk, de a fenyőerdőből kiszökkenő szellő hátunkban ugyancsak jeges levegővel simogat.

A mindinkább hidegre váló éjszakában, éjfél után, behúzódtunk a fenyőgallyakból vetett sátor pihenőjére s a kilenc órai gyaloglás után nem kellett elringatni az erdei manóknak s nemsokára pokoli hortyogás riasztotta meg

az erdei tündérek csapatait, a miért azok azután bosszút is állottak rajtunk. Mert egyszer csak a társaság tagjai egyenkint abban a kellemetlen meglepetésben részesültek, hogy a sátorból kinyuló lábaik fáznak; át vannak ázva. A tűz is kialudt. Fel kellett kelnünk s szétnézve azt hittük, hogy megvakultunk. Egy lépéssel előre nem láttunk semmit. Oly sűrű felhő feküdt a havasra, hogy erdőt, fát, hegyet, lovat nem láthattunk. Az eső nem dült ugyan, de folytonos szitálása behatolt még a csontunkba is s minden szibériai felszerelésünk dacára is úgy dideregtünk, mint a nyárfalevél reszket a szélfuvallomban.

A rengeteg zárva volt előttünk, tájékozni se tudtuk magunkat. Csak Hangay barátunk biztatott, hogy levezet ő az alsó-vadászlakig. A köd és felhő azonban oly sűrű maradt, hogy a helyismeret csütörtököt mondott s előttünk állott az a kellemes lehetőség, hogy a felhő három napig se szakad fel s ott rostokolhatunk az ismeretlen havas rengetegében tűz, fedél s elemózsia nélkül. Tehát csak előre! Valahol majd csak kilyukadunk vagy emberre találunk.

Kálvária volt az út az úttalan erdőkben, azonban a Golgothára csak azután érkeztünk: egy erdőréssz vágását végezhettk be s az elszórt fenyőlombok alatt a lehántott fenyő hancsain, a mint reáettük lábunkat, elbukunk, majd sűrűn heverő, lehántott fenyőrönkök hevertek utunkba, a mely oly sikosak voltak, mintha főtt keményítővel kenték volna be s életveszedelem nélkül reájok nem léphettünk, hanem négykézláb kellett átmásznunk egy jó darabon.

E veszedelmes helyen az átvergődés kinjait csakis Márki Sándor dr. alkalmi versei és megjegyzései enyhítették, de ő se maradt ezekért bünetlenül, mert adomázás és tréfálkozás közben egy fenyőlomboktól takart, vízzel félig telt gödörbe zuhant, az elkényszeredett társaság nagy gaudiumára.

Az eső esett, mint a cérnaszál s nem volt rajtunk egy fillérnyi száraz darabka. Dideregtünk s óráink már két órát mutattak. Körülöttünk köd és felhő, nyakunkban az eső. De jószerencsénk egy patak mormolását lopta fülünkbe. Így legalább már volt irány, mely felé tájékozódhattunk. A patakok azon a területen csak a Jára vizéhez vezethetnek s akkor valahol célhoz érünk. Újabb erővel indultunk az eső által sikossá lett törmelékeken a patak mormolás irányában s félóra alatt elértük a patakot, a mikor hálás pillantásokat vetettünk a völgyben már oszladozni kezdő felhőkre, a miért itt akarnak bennünket hagyni.

Kezdett derengeni s valahonnan egy halászó horoggal felszerelt öreg oláh cammogott elő a patak partjain. Tőle tudtuk meg, hogy a Sólýom patakhoz értünk, mely, az alsó-vadászlakhoz közel ontja vizét a Járába s így célhoz vezet.

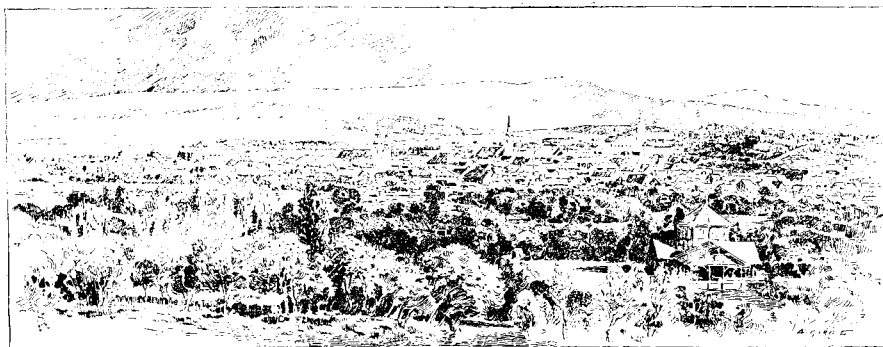
Nem telt bele félóra, ragyogó napsugár csókolta fel a harmatgyöngyöket s reánk árasztva tűzsugárait, szinte köd és pára között lépegettünk, a mint bőrig ázott ruháinkat szárítgatta. Majd előttünk állt a sasok által lakott meredek Sólýomkő, melynek remek sziklatömege feledtette velünk kiállott szenvedéseinket, s a visszhangos rengetegben vidám nótákkal ünnepeltük meg szabaddulásunkat.

Éjféltre beértünk Kolozsvárra.

* * *

1896. aug. 10—12. napjaiban rándultunk ki az Andrásy-havasokba, mely gyönyörű hegység elnevezése az E. K. E. révén vált népszerűvé, s ime, már egy év múlva felépült a turista-menedékház. E visszaemlékezés kapcsán azzal az óhajtással fejezem be soraimat, hogy vajha az E. K. E. hivatalos kirándulásai során Dobrinban mielőbb újra találkoznánk.

Tanács József.

Székelyudvarhely látképe.

A Hargita vidékén.

S vájcnál még egyszerre nagyobb országrészünk, a Kárpátok e leg-hatalmasabb tagja, a magas párkányhegyektől koszorúzott úgy-nevezett délkeleti felföld képében a Közép- és Al-Duna síkságából védővárszerű bástyatoronyként emelkedik ki. Ennek a földrajzi individuálitással fölruházott sziklavárnak egyik legnevezetesebb természetes erődtípusa a Hargita-hegylánc, mely a Székelyföld valóságos gerincoszlopa. A csík-gyergyói és háromszéki havasokból álló keleti határláncolatokkal párhuzamosan húzódnak az Erdélyi trachit-hegylánc illetve a szűkebb értelemben vett Hargita csúcsai u. m. a Kelemen-havasok Pietroszul-ja (2102 m.), továbbá a Görgényi hegycsoport Mező-havasa (1777 m.), a tulajdonképeni Hargita hasonló nevű csúcsa (1798 m.), a Hermányi hegység Kakukhegye (1560 m.) és a Bodoki vagy Kászoni hegység Büdös-e (1104 m.)

A Maros és Olt nyugati oldalán északról dél felé halad egész Kézdi-Vásárhelyig a laza anyagból fölépült Hargita vulkánikus szerkezete, melynek dús borvízforrásai szintén a régi tűzhányói működésnek a kétségtelen következményei.

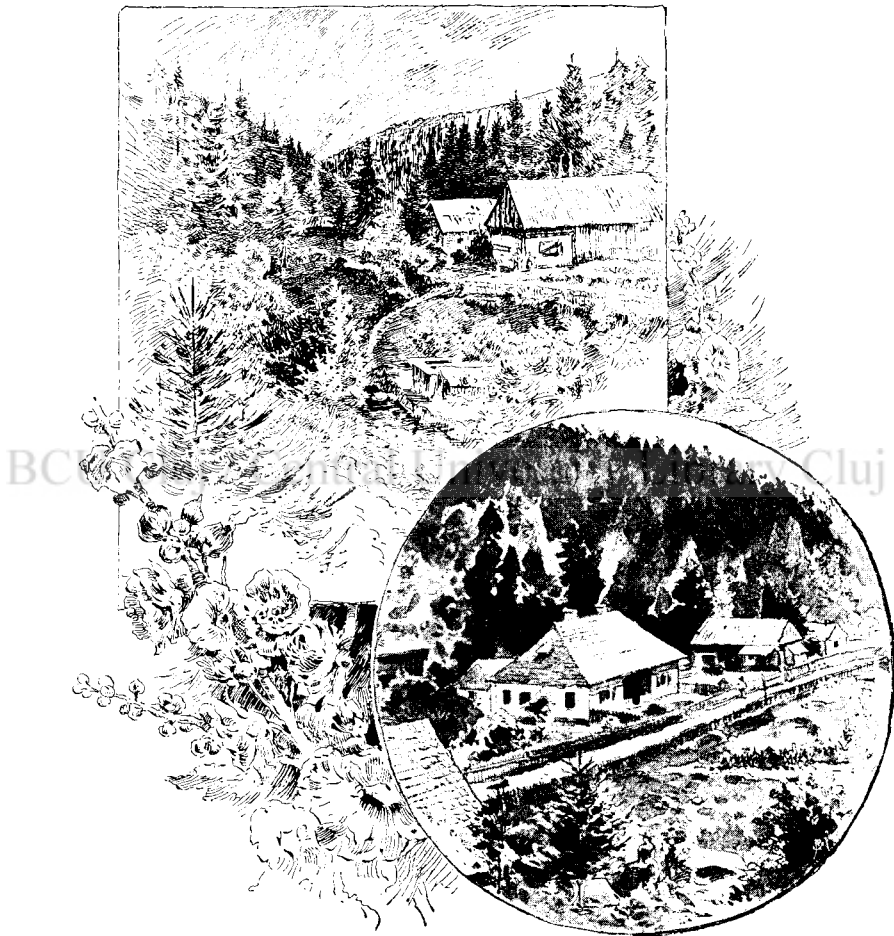
Szorosabb értelemben azonban csak azt a 30 km. hosszú és 15 km. széles hegységet nevezük Hargita-hegységnek, mely a Maros forrásától kezdve déli irányban a 975 m. magas Tolvajos-hágóig, a Hargita e széles és mélyen behorpadt átjárójáig vonul.

Ez egyúttal a határvonal a Hargita és a Hermányi vagy Baróti hegység között. Ha a szépen épülő Székely-Udvarhelyről Homoródfürdő felé indulunk, Udvarhelyvármegye északkeleti határa felé tekintve egy zord, lakatlan, sötét erdős hegylánc áll őrt: ez a Hargita, melynek 822 ezer kat. hold területéből 196 ezer esik Udvarhelyvármegyére.

Alsó szakaszában tölgy- és bükk-erdő, felső régiója pedig fenyves. Belőle erednek a Kis- és Nagy-Homoród, valamint a Vargyas-patak, melyek a hargitai fürdőhelyek édes vizeit alkotják. Nem hiába nevezi a csíki krónika ezt a tágabb értelemben állítólag 7 nagy hegytömegeből összetett láncolatot

Héthavasnak, mert annak rákosi, csicsói, madéfalvi stb. Hargita név alatt ismert vonulata *Orbán* Balázs szerint is a Székelyföld legősibb anyahavasa.

A Csikországot Udvarhelyvármegyétől elválasztó Hargita-hegység láncolatán átvezető remek országut mentén három oldalról fenyvesektől védett regényes kis völgyben fekszik Homoród-fürdő. A Tolvajos-hágón át Csikszere-dától Székely-Udvarhelyig terjedő 50 km. hosszú útvonal egész csoportját öleli fel a fürdőhelyeknek, melyek a csicsói büdös, Kéruly, Lobogó, Dobogó és Homoród képében mintegy a Hargita vonulatához tartozni látszanak. Ennek

Dobogó-fürdő.

a fürdő-csoportnak a legkiválóbbja Homoród, hol a hasonló nevű patak völgyében a Kis-Homoród- és Szenespatak összefolyásánál 561 m. t. sz. feletti magasságban bugyog föl a gyógyító és üdítő szénsavas források egész hálózata.

Már magában a Hargita-hegylánc, a hargitai fürdők, a homoród-almási cseppkőbarlang és a Székely-Udvarhely környékéhez közelebb fekvő gyógyhelyek u. m. Solymosy-sósfürdő, Szejke, Korond megérdemelnék, hogy a

turistaság érdekében ezen a vidéken zászlót bontva új életre ébredjen — a háromszéki és gyergyói példájára — az E. K. E. udvarhelyvármegyei osztálya.

Az E. K. E. annaleseiben meg van örökítve ennek az osztálynak a sikeres működése, mely a vármegye kalauzskönyvét is megíratta és melynek kirándulásaitól visszhangzott nem is oly rég a Hargita. Pl. 12 év előtt felejthetetlen kirándulást rendezett ez az osztály. Udvarhelyről indultak hajnali 4 órakor a legsötétebb Hargitára az akkori alispán, mint oszt. elnök vezetése alatt, kinek neijén kívül mintegy tiz hölgy és vagy 30 férfi alkották a turistaságot.

A Homoródon csatlakozókkal együtt folytatták utjukat a Kéruly felé vezető s nemcsak akkor, de maig se valami kitünő mellék úton.

Itt a gyaloglásban az akkori főispán nyerte el a pálmát, példát adva a kedélyes kirándulás hölgytagjainak.

Kéruly-füldő.

Kéruly-füldön díszes fogadtatás, a *Kossuth-szikla* fölavatása, népiünnep és fényes társas lakoma feledtették a fáradsalmakat.

A társaság nagy része ott maradt, de a kisebb vállalkozó csapat a krónika szerint elindult a csicsói Büdösbe.

Lelket kirázó ázsiai utazás után — az utat sem javították meg valami jelentékenyebb módon — estére följutott a kis társaság a rengeteg erdőség közepette fekvő csicsói füldőbe, mely már Csíkország területén üli meg a szélviharoktól ritkán mentes Nagy-Hargita kemény homlokát.

Másnap korán mászták meg a Hargita tetejét, hová se ösvény, se ut, hanem a turista lelkesedés vitte fel őserdők közepette, szélvész által kidöntött fenyőkön, nagy köveken és sziklákon át a lelkes kis csapatot s köztük 4 hölgyet.

Ez az emlék lelkesítette e sorok íróját is, midőn a Hargitát megpillantotta, de sajnós, hogy egyetlenegy társra se akadt s így a csicsói Büdöst s a h.-almási csepkőbarlangot ki kellett kapcsolnia a kirándulások sorából.

Homoródon ismerősökre találva bejártam e kedves fürdőhely és környékének nevezetesebb pontjait.

Ez a székely fürdő Kápolnásfalva tulajdona, mely községhez a fürdő-telep fölött kigyózó széles és jó karban tartott országúton rövid óra alatt könnyen eljutva egyszer csak magunk előtt látjuk a Hargita hullámosan elnyuló erdős tömegét.

Ugyancsak ez a sötét méltóságos hegylánc bontakozik ki lépten-nyomon a Húvösvölgyön át teendő gyalog kirándulásunkon is, ha Szentkeresztbánya felé menet Lobogó, Dobogó és Kéruly fürdőket fölkeressük és Szentgyházásfalva felé visszatérünk Homoródra.

Szentkeresztbánya háttérben a Hargitával.

Ez éppen egy napra való.

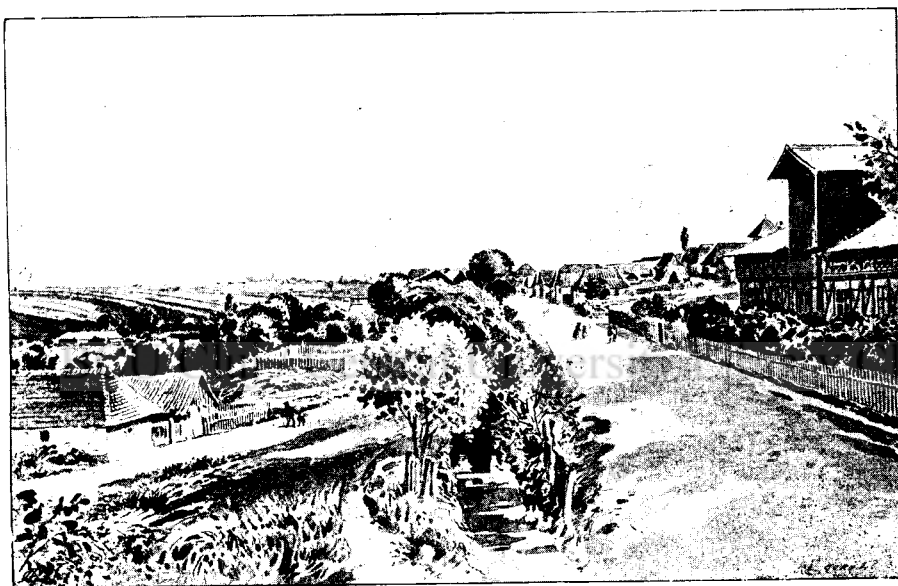
Mikor ezt a körutat a nyáron augusztus közepén megtettem, még mindenütt találok vendégekkel s a természet szépségeiben való gyönyörködést fokozta a sok üdítő fürdésre és ivásra csábító forrás, melyek a turistának ezen az Istentől megáldott vidéken a leghivebb kísérői.

A mint erdőn-mezőn, vetéseken és hegyen-völgyön keresztül a Homoródról kiinduló gyalogösvényen megérkeztem Szentkeresztbányára, legelőször is a „szász kolonia“ csinos épületeitől tarkított Dobogó-t jártam be, miközben az itt alárohanó Nagy-Homoród medre szélén rejtőző borviz-köpüből oltottam szomjamat.

Megtekintettem a tükörfürdőt, s aztán a posztványolóktól zugó Róka-városon át fölsétáltam a vasművekhez, hol az izzó lāvából különböző hasz-

nálati eszközt, jobbára üstöket öntöttek. Majd Lobogó-fürdőn megfürödvé, hirtelenében megebédeltem és egy útközben kínálkozó alkalmatossággal Kérulyba kocogtam.

Szentegyházasfalvától keletre a legpompásabb erdőségek közt kanyarog útunk a Tolvajos-hágón a Gyepü-patakhöz, majd a Vargyas völgyébe, hol festői sziklacsoportozat aljában fekszik a kis fürdőtelep, mely ősfenyvesek között, ott a Hargita tövében a vadregényesség rongyos köpenyével igyekszik takargatni kezdetlegességeit. Az első délutáni órákban alig találkoztam valakivel és egy kies ponton megtizedelve tarisznyám tartalmát, kellemes pihenő után gyalogszerrel elindultam. Már fölbukott a Hargita sötét gerince felett a tele hold vörös tányérja, mikor a Tolvajos-hágón leereszkedve a szentegyházasfalvi vendéglőbe egy kis frissítőre betértem.

Lobogó-fürdő.

Mult évi augusztus 12-én hatalmas vihar vonult el a Hargita fölött és elmosta az út porát, ugyannyira, hogy a híres állami út kőbordáit csupaszon és keményen éreztem lépteim alatt.

Ózondús illatos levegő, sötét kék fenyveserdő, a kék. menybolt és a ragyogó verőfény voltak kalauzaim, mire reggeltől estig terjedő barangolásaimból és a Hargita felséges szépségeiben elmerülve főhadiszállásomra Homoródra visszatértem.

Sajnos, hogy egy magamban a Hargita-tetőre nem mehettem, mit nemcsak a vállalkozó társak hiánya, de talán inkább az említett nagy eső által föláztatott erdei ösvények siralmas állapota hiúsított meg.

Egyik udvarhelyvármegyei tagtársunk azonban, kit Homoródon családi körben meglátogattam, megígérte, hogy ezt a kirándulást le fogja írni folyóiratunk számára.

Homoród-fürdő szépen fejlődik s a Hargitáról elnevezett villáját ma már egyre több kényelmes épület igyekszik célszerű berendezésével fölülmulni. Magánvillák is kezdenek épülni.

Egyik látnivalója Homoródnak a legujabban fölfedezett bőforrású „Székely-szeltersz“, mely nem is hátrányára, abban különbözik a valódi szelterszi vitzől, hogy 1 gr.-al több benne a szénsav és 1 gr.-al kevesebb benne a konyhasó.

Ezt a Kápolnásfalvától (a régi Oláhfalu elnevezés eltűnt) három kilométer távolságban fekvő gyógyító forrást az ott is kolóniát alapítani kívánó szászokkal szemben Dániel Károly székely birtokos vásárolta meg a lövétei atyafiaktól.

Homoród-fürdő.

Egy lelkes toll azt írta erről a vidékről, hogy a 3 km.-nyi uton föltaláljuk „a Szurduk fönségét, Gyalár káprázatát és a Szent-Anna-tó misztikus csöndjét.“ Ha e színes jellemzésben van is valami az elragadtatásból, annyi bizonyos, hogy a bizarr trachit-sziklák, a bújó növényzet toronymagas összevisszasága a vadregényesség bélyegét nyomja e kirándulólhelyre.

A Homoródtól mintegy másfél órai út végén 100 méterrel alább fekvő szelid völgy tágulatában forrik a „Székely Szeltersz.“

Jól jegyezte meg valaki, hogy a titáni szirtek tömkelegének terhe alatt roskadó föld könyecseppjei azok a szénsavas pezsgő gyöngyszemek, amelyek nagy erővel törve fel, a legzamatosabb borvizzé csapodnak össze.

Ez a dús szénsavtól magasan lobogó, hullámotverő forrás óránként állítólag $3\frac{1}{2}$ millió liter vizet bocsát ki a föld kebeléből.

Ez a forrásvíz, melyet Homoródon a fürdővendégek előszeretettel isznak, egyik kincse a Hargitának, mely szintén reklámra vár.

A napfölkeltében gyönyörködve vettem bucsút Homoródtól, mikor harmadnap reggel a 861 m. Cekend-tetőn keresztül Székelyudvarhely érintésével Szejke-fürdőre hajtottam.

Ott a borvizfürdő és ivó forrás megtekintése után a kriptakulcsot megszereztem s azzal kezemben fölsétáltam az országuttól balra eső hegyoldalban szerényen meghúzódó sirbolthoz, hol báró *Orbán* Balázs, a Székelyföld hírneves leírója alussza örök álmát.

Fordult a kulcs a zárban s a kitárt ajtón át a napfény ragyogó sugarai verődtek vissza a kápolnaszerű kis fülke hátterében lévő érckoporsókról, melyek egyikén nagy betűkkel olvasható a rajongó nagy székely neve: *Orbán* Balázs.

Nagyboldogasszony napja volt és ünnepi hangulatban megilletődve rebegettem rövid fohászt a székelyek e kiváló emberének a nyugvóhelyénél.

Az ő hazaszeretete és hazafias lelkesedése szülte azt a jóllehet már sok tekintetben elavult, de még ma is nagybecsű munkát, mely a Székelyföldnek a honismertetés szempontjából jelenleg is egyik legkimerítőbb tájleírása.

Orbán Balásznak sok vidéket kellett turistamódra gyalogszerrel bejárnia, hogy az a szép monográfia megszülethessen, a melynek javított újabb kiadása illetve átdolgozása egy vagy más formában nem szünt meg foglalkoztatni a székelység barátait.

Hiszen könyvtáraink ez ősi művéből, más híjján, maiglan is nem egyszer meritgetünk. Szejkének még nem voltak képes lapjai, mikor ott jártam, de biztattak, hogy éppen az nap készültek az első fölvételek. Lehetséges, hogy ezt a jelszót a kérdezősködők megnyugtatóra régóta mondogatják.

Egy s székelyek története, földleírása és néprajzának modern alakban való megírásáért lelkesedő turista barátomat mégis sikerült egy ott vásárolt képes lapon üdvözölnöm, de mint utóbb kiderült, a megborralózott egyén nem pótolta a hiányzó postaszekrényt s így ez a levelezőlap nem jutott el rendeltetése helyére.

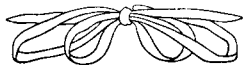
Talán azért nincsenek Szejkének képes lapjai, mert a levélvédelem intézménye ottan teljesen ismeretlen.

Több virágzó község érintésével fölkapaszkodtunk a pálfalvi tetőre, hol bucsúzóul még egyszer előtűnt a maga teljes fönségében a Hargita.

A lejtős uton csakhamar Korondra érkeztem s ott a 12°-os hideg fürdőben fölfrissülve rövid villásreggeli után Parajd felé folytattam utamat.

Gyönyörű naplementi fény ragyogta körül a Szováta község fölött emelkedő Kápolna-dombot, mikor a Sókárpátok és a Medve-tó büvös-bájos birodalmát sok kedves ismerőssel újra vizontláttam.

M. Gy.

Énekes könyv a XVIII. évszázból.

Közli: **M. Kovács Géza.**

(Befejező közlemény.)

Aranj üdömnök folljása
Szivemnek vigadozása
Vasra válék szomorura
Minden kedvem hajlik bura,
Azért hogj innen válásam
Esék végső butszuzásam.

El kell menni nints mit tenni
Nints szivemnek hová lenni
Sok bánatim rá vettenek
És bujdosóvá tettenek
Azért a szerentsét kérem
Légjen mindenben Vezérem.

De azt bizam Istenemre
Hogj vigjázzan kedvesemre
Ha többé nem láthatom is
És hírét nem halhatom is
Tsak hogj légjen egészsége
Életéig békessége.

Jaj jaj aztat mi okozta
Hogj szivemet igj kinozta
Tám az egek neheztelnek
Azért vesztemnek örülnek
Lám itt nints én maradásam
Követnem kell bujdosásam.

Élj sokáig szép viola
Kit szájam gjakran tsokola
Meg emlegetlek mig élek
Mig léssen bennem a lélek
Bujdosásim a míg njulnak
Bánatim érted ujjulnak.

Már bizlak jó Istenedre
Viselljen gondot éltedre
Szállítsa menjből áldását

És njujtsa vigasztalását
A mit kíván te hiv szived
Mindenben adgja meg neked.

Ez utolsó kívánságom
Hozzád mosolljgó virágom
Hogj az Isten könjveidet
Törüllje el keservedet
Vigasztalljan meg tégedet
Bánatban merült szivedet.

Minthogj itten mulatásam
Veled való njájasságam
Már is szintén megsokalta
Az irigység megboszszulta
Kész paripám már indulok
Tölled szivem el mozdulok.

Vége.

Töredék.

Vigjázva kell járni szerelem ösvényét
Hogj kár ne kövesse szivednek
[reménjét
Kerüld az irigjek mérges szivek njelvét
Mint halász rutviznek mélljséges
[örvénjét.

Időtől kell várni ne hirtelenkedjél
Titkos légj dolgozban ne szollj ...
A mit észre vesznek tagadjad
Ahol senki nem lát csoko - - -
Egj asztalhoz ülven
Mellé közel ülven lábo
Ne sugj fugj, de kérlek magadat
[megvonjad

Elárulod magad ha sokat mosolljgatsz
Ne izenges néki hol egytől hol mástól
Titkos légj dolgozban várj a jó orától.

(Vége. A többi hiányzik.)

Különfélék.

II. Rákóczi Ferenc ifjúkori tanulmányútja. Jóllehet, hogy vezető cikkelyünk csak annyiban erdélyi vonatkozású, a mennyiben az egy a nép szívéhez legközelebb férközött erdélyi fejedelmünk nemes és vitéz történeti személyével függ össze, mindazáltal nem kis érdeket kölcsönöz ennek az útleírásnak az a körülmény, hogy az *Márki* Sándor dr. kiváló írónk tollából ered, ki egyúttal egyesületünknek is egyik buzgó alelnöke. — Ez az útleírás különben arra tanít, hogy Rákóczi lelkét a hazafias és vallásos érzelmek mellett a természeti szépségek és a művészetek iránt való fogékonyság hevülete is foglalkoztatta. Nem ok nélkül kereste tehát az E. K. E. a módot, hogy Rákóczi emlékét ország-résziünkben turista módra is megörökítse, mi a Nagykőhavason építendő Rákóczi-menedékházban fog megtestesülni az ország délkeleti határán.

Külföldi lapvélemények folyóiratunkról. Már több ízben adtunk hírt arról, hogy a külföldi szaklapok koronkint elismeréssel írnak az E. K. E. Értesítőjéről. Így legújabbán a párisi „Touring Club“ havi szemléjének ímént megjelent márciusi száma melegen emlékezik meg a 16-ik évfolyamát befejező „Erdély“-ről, melynek kitűnő munkatársakat feltüntető 1907. évi kötete becses útbaigazításokat fog nyújtani ama tagtársainknak, úgymond a lapismertetés, kik nagyobb utazásra készen az Erdélyi Kárpátok annyira festői vidékének a fölkeresésére vállalkoznak. Ha megjegyezzük azt, hogy a „Touring Club de France“ egy százezer taglétszámot meghaladó turista-egyesület, akkor megelégedéssel töltheti el olvasóinkat az a tudat, hogy aránylag fiatal

egyesületünk tervszerű és fokozatos előhaladással képes volt magára vonni a külföld figyelmét és elismerését, miről Jacques *Ballif* főtítkárról Párisból levél útján is értesítette szerkesztőségünket.

* * *

A „*Svájci Alpesi Klub*“ Genfben megjelenő „*L'Echo des Alpes*“ című s már a 44-ik évfolyamot megért előkelő képes közlönye márciusi számában az „Erdély“-ről a következőképen emlékezik meg:

Erdély (La Transylvanie). Ez alatt a cím alatt jelenik meg Kolozsvárt (Magyarország) az Erdélyi Kárpát-Egyesület illusztrált közlönye.

A tavalyi kötet tudományos és népszerű cikkelyekben tárja elénk az erdélyi természeti szépségeket. Ugyancsak tartalmazza a legfontosabb kirándulások leírását. Így *Ruzitska* tanár olvasóit az Andrásyhavasokba vezeti, hol a hasonló nevű család kiterjedt uradalmakkal rendelkezik, továbbá a 2506 m. magas Retyezátra, hol a zergék tanyáznak.

A szerkesztő a festői Bába-szorost ismerteti, *Apáthy* professzor kitűnő leírásban foglalkozik az őserdőkkel. *Förstner* Tivadar pedig az egyesületi néprajzi muzeum díszítő motívumairól értekezik.

Végül dr. *Boros* fölhívja az idegen turistákat, hogy minél számosabban keressék fel az érdekes erdélyi tájak festői szép pontjait.

Mintegy 50 nagyon sikerült kép teszi az 1907. évfolyamot még tanulságosabbá az érdeklődők tájékoztatására.

Könyvesház.

16 ezer kilométer automobilon.

Európa újságolvasó közönségét élénken foglalkoztatta az a vakmerő automobil-út, melyet a *Matin* című francia napilap felhívására 1907. jun. 10-én kezdett meg öt automobil Pekingből, hogy Ázsia úttalan útain és Európa teljes szélességén keresztül visszatérjen Párisba. A *Matin* felhívásának volt egy kis reklámszerű melléke; akadtak azonban bátor és lelkes turisták, a kik a felhívásból kiérezték a komoly szózatot; egy veszedelmes, kalandos, de esetleg pompás sikerre vezető próbálkozás gyönyörűségére, egy úttörő kísérlet diadalára gondoltak, a mely hivatva legyen bemutatni a még mindig csak luxus-cikknek tartott automobil használhatóságát ilyen út akadályainak leküzdésében. A felhívásra jelentkezők neve hasábokat töltött meg a *Matin* számában, — a míg csak hangoztatták a tervet, de mikor megvalósítására került a sor, ugyancsak hamar kiderült, kik akarták a nevéket látni, s kik vállalkoznak egy komoly kísérletre. — Különben egy cseppet sem csodálkozhatunk, hogy a vállalkozási kedv megcsappant; hiszen maguk az előkészítő-bizottságok mondták ki, hogy a tervet kivihetetlennek tartják. S e kivihetetlennek mondott terv megvalósítására vállalkozik 5 automobil, három francia, egy hollandi és egy olasz gép. Ez az utóbbi a *Borghese Scipione* herceg 40 lóerejű *Itala*-ja, mely jun. 10-én indult Pekingből, aug. 10-én érkezett Párisba, hol a verseny győzteseként robogott be a *Matin* szerkesztőségének udvarára.

Erről az automobilon világrekordról érdekes könyvet írt *Luigi Barzini*, a *Corriere della Sera* című olasz napilap munkatársa, a ki lapjának kiküldötte s tudósítójaként vett részt ebben az örületes versenyfutás-

ban. Távirati tudósításaival, melyeket a legelőkelőbb napilapoknak küldött majd minden megállóhelyéről, állandó érdeklődésben tartotta az újságolvasó közönséget, s most az így fölkellett érdeklődést akarja e könyvvel kielégíteni.

S ez teljes mértékben sikerült is. De nagy része van benne a szereplő személyes érdekes voltának.

A könyv hőse, *Borghese Scipione* herceg, a legelőkelőbb római patriciusi családok egyikének tagja, *Borghese Paolo* hercegnek és *Apponyi Julia* grófnőnek a fia, sportkörökben ezelőtt is híres volt. Utazott Ázsiában, s ez úttjáról könyvet írt, automobil kirándulásokat tett az Alpok veszedelmes útjain. Képe bátran beillenék valamelyik reneszánsz korbéli olasz fejedelem képének; borotvált arcának minden vonása erélyről, határozottságról, ritka szervező tehetségről beszél. Ilyennek festi őt Barzini is könyvének ama számtalan jeletere mindegyikében, mikor legyőzhetetlennek látszó akadályok leküzdése függött lélekjelenlététől, bátorságától, erélyétől.

Érdekes egyéniség az *Itala* sofförje, *Ettore* is, ez a jeles mechanikus, a ki a reábizott gépben élőlényt lát, a melyet erejével és ügyességével irányít, a melyet megbecsül, dédelget, takarít, fényesít, javít, szeret, a melynek diadalát egész lelkéből óhajtja.

S mindenestre ép ily érdekes a könyv írója, *Barzini*. Az útnak minden poézise az ő hú és mégis színes, szinte szuggeráló prózájából árad felénk, s a kísérlet pompás eredményében a tervező ész, *Borghese* herceg, a vezető ész, *Ettore* mellett bizonyosan nagy része van a modern Odisszea modern dalnokának, az újságíró *Barzininek*. A hivatásával kiélesedett jól látó szemmel figyel meg az eléje

tároló képeket és eseményeket, a melyeket a gyakorlott újságíró hűségével, s a pompás stíliszta színező erejével ad vissza.

Igaz, hogy érdekes maga a téma, s már eredetiségében és újságában is meglepő. Azt mondhatnám, hogy a technika legcsodálatosabb vívmányának, s az ember előretervező és számító eszének hangos diadala a természet legyőzhetetlennek tartott akadályain.

Az *Itala* olyan utakat fut be, a melynek sokszor minden lépését előre kellett kikutatni, olyan hegyszakadékok között halad, a melyek minden fordulását új meg új akadálylyal zárják el a haladást, folyókat gázol át, mocsarakban feneklik meg, hidakról zuhan le, a vasúti útvonalon száguld tova, — ismeretlen területeken, idegen népek között, s mindegyik küzdelmekből győztesen kerül ki, — míg végre Nizsninogorodtól kezdve igazi úton folytathatta száguldását Párisig.

Nizsninogorod határjelző a könyvben. A mi azelőtt történt Pekingtől kezdve szakadatlan küzdelmek láncolata úttalan utakon, homokon, kavicsokon, sárban, köveken, csaliton folyókon keresztül; a mi azután következik Párisig, az az *Itala* diadalmenete a kultura földjén.

Igy oszlik a könyv két, egymástól élesen különböző részre. Az első elképzelhetetlen kalandoknak hosszú sorozata, a második egy gyönyörűséges száguldás, a melyet csak pár órai pihenés és ünneplő bankettek szakítanak félbe nagyobb megállóhelyeken.

Az út első részében, mintha több ideje lenne az írónak mindent megfigyelni: tájakat és embereket, típusokat és népszokásokat; hiszen az első ezer km-t 12 nap alatt teszik meg. A könyvnek mindenestre ezek a legérdekesebb és legértékesebb lapjai. Az élesszemű újságírót sokszor magukkal ragadják a benyomások, s ezek hatása alatt keletkezhetnek a könyvnek olyan lapjai, a melyek a modern útleírások irodalmának bizonyosan legszebbjei közé tartoznak.

Mint pl. a Gobi sivatag leírása, s az a kép, a melyet az író a sivatag teljesen egyedül álló látatemplomának öreg papjáról festett, a kit az automobil szokatlan hangja kiszólitott ugyan fehér templomából, de akinek arca még csak csodálatot sem fejez ki, a kinek ajka még csak egy szóra sem nyílik ki.

A Gobi sivatagon 4 nap alatt futott át az *Itala*, holott ezt az utat, a leggyorsabban haladó karaván is csak 18 nap alatt képes megtenni.

Nizsninogorodon túl már nem jut idő ilyen megfigyelésekre: a szakadatlanul váltakozó benyomások összefolynak s az ismeretlenség titokzatos ingere borul mindenre: országokra, városokra és falvakra, tájakra és emberekre. A mi érdeklődésünket is teljesen leköti, az a szédületes gyorsaság és igéző zürzavar, a mely a leírásokból árad felénk. Az embert magával ragadja e különös stílus, mondhatnám automobil-stílus; az író alig jut lélekzethez, rövid és szaggatott mondatok halmozódnak egymásra, gondolatok ismétlődnek meg olyan egyformasággal, mint a milyen egyformáknak tetszenek a száguldó automobilról a legkülönbözőbb dolgok. Már csak a kilométereket számlálják, a gép sebességét fokozzák, a még előttük levő útra szögeznek figyelmeiket idegeiknek teljes megfeszítésével úgy, hogy az utolsó ezer kilométernyi utat két és fél nap alatt repülték át.

Az ember úgy érzi, míg lapot lapra fordít, mintha velük száguldana, vagy mintha a bámuló, hangos és lelkes közönség soraiban lenne, a mely bankettel, szónoklattal, virággal és tapssal árasztja el az *Itala* útasait. Azon vesszük észre magunkat, hogy mi is számoljuk a kilométereket Párisig, hogy lüktet a halántékunk, mint Borghese hercegnek, hogy köny szökik a szemünkbe az evviva kiáltásoknál, melyek a világhírű olaszokat fogadják; szeretnők megsimogatni az *Italát*, a melyet Pekingtől Párisig, a *Matin* palotájának kapujáig kísértünk, szívesen kezét szorítanánk a derék Ettorevel, hódolattal hajla-

nánk meg Borghese herceg lángelméje előtt, s hálásan köszönnök meg Barzininek ezt a pompás és semmivel össze nem hasonlítható élvezetet, a melyet könyvével szerzett.

Turistának való élvezet. Csak a turista értheti meg, micsoda gyönyörűség rejlik abban: elhagyni a nyugodt, egyformaság szürke napjait megoldandó egy lehetetlennek hangoztatott problémát; úttalan útakon járni olyan alkalmatossággal, a melyet még a legpompásabb úton is veszedelmesnek tartanak; legyűrni olyan nehézségeket, a melylyel hétköznapi ember meg sem próbálnék; élvezni olyan gyönyörűségeket, a melyekről sejtelve sem lehet a négy fal közt ülőnek.

Tudós kutatók bizonyosan nem fogják a művet elég alaposnak találni; nem is forrásmunkául készült. Ámbár a turista mint ilyet is értékesítheti, mert nagy igazságokat tanul meg

belőle. Azt, hogy az ilyen utak a türelemnek szakadatlan láncolatai; a türelemnek, melyre úgy neveli magát a turista, hogy apróbb célokat tűz maga elé, s minden erejét, teljes akaratát arra fordítja, hogy azokat elérje, s aztán újra kezdi, sohasem számítgatva, mennyi útja van még hátra, hanem hogy mennyit tett már meg, mert ez az, a mi ösztökélheti és bátoríthatja.

Mert ezek voltak azok az apró turista fogások, a melyekkel az *Itala* utasai két hónap alatt megtették, azt a két világrészen keresztül vezető, a térképen egy kis északi kitéréstől eltekintve csaknem egyenes vonalnak tetsző út, a mely a hir szárnyaira kapta nevüket. A körülbelül 16 ezer km.-nyi út $\frac{3}{4}$ része szilárd út nélkül való területre esik. Barzini illusztrált művét Garády Viktor fordította.

Radnóti Dezsőné.

Egyesületi élet.

Az E. K. E. választmányi ülése.

Március hó 7-én d. u. 5 órakor tartotta az E. K. E. érdekes tárgyszorozattal rendes havi választmányi ülését. Az ülésen jelen voltak: Heppes Miklós, Aszlán László, dr. Gergely Albert, dr. Kosutány Ignác, dr. Márki Sándor, Merza Gyula, Monoky Gyula, Pap Mihály, Puskás Béla, Pap Kristóf, Récsei Ede, Pálffy Ernő, Sárdi Lőrinc, Virágháty Gyula, dr. Török Imre, M. Kovács Géza főtítkár. Elnökölt Heppes Miklós elnök, jegyzett Merza Gyula, előadott: M. Kovács Géza főtítkár. Elnök megnyitván az ülést jelentette, hogy K. Fodor János, dr. Ruzitska Béla és Tanács József az ülésről való elmaradásukat kimentették. Felolvastatott a múlt ülés jegyzőkönyve, a melyet minden észrevétel nélkül hitelesítettek. Ezután

főtítkár tett jelentést az egyesületi életről és a központi iroda munkaságáról. Kérvénnyel fordultak a földművelésügyi miniszterhez, hogy az egyesületi folyóiratnak a földmives iskolák és gazdasági tanintézetek részére fizessen elő. E kérés teljesített. Egyes bankintézetekhez kéréseket küldöttek szét, hogy hirdetések feladásával támogassák az egyesületet. Előkészítés alatt áll a turista naptár kiadása. Csereviszonyba léptek több tudományos folyóirattal és napi lappal. Szétküldötték az Erdély folyóiratnak 11—12. számát. Az alapszabályokat újból kinyomatták. A Baross-gyógyforrásnak Nagy-Britániába irányuló akcióját támogatták. Mozgalmat indítottak a Háromszék-vármegyei osztály újjászervezése,

továbbá Szászvároson új osztály felállítására érdekében. Az egyesületi iparcikkek elárúsítóihoz köszönő iratokat intéztek a fogyasztás fokozása érdekében. Igen szépen sikerült turista összejövetelt rendeztek, a melyen megbeszélték a nyár folyamán rendezendő kirándulásokat. A titkári jelentést jóváhagyólag vették tudomásul. A főpénztáros terjesztette elő ezután a havi forgalmi kimutatást, a mely szerint dec. hónapban tiszta bevétel 1216 K. 64 fill. volt. Január hóra az egyesületi alapokkal együtt átvittek 8596 K. 25 fillért. Január hónapban tiszta bevétel volt 675 K. 37 fillér, február hóra az egyesületi alapokkal együtt átvittek 8356 K. 40 fillért. Tudomásul szolgál. Tárgysorozat rendjén a nemzeti Baleset Biztosító Társaság kérésére kimondották, hogy különlegesen egy biztosító intézetet sem támogatnak, hanem felszólítják az összes biztosító intézeteket, hogy a tagok részére árszabályaikból adjanak némi kedvezményt és mindazokat az intézeteket, kik kedvezményt adnak, az egyesületi folyóiratban hirdetni fogják. Továbbá e határozattal kapcsolatosan kimondották, hogy annál a biztosító intézetnél, a melyik a legelőnyösebb ajánlatot nyújtja be, nagyobb kirándulásoknál az egyesület a tagokat baleset ellen biztosítja. Elfogadták a tisztikari tanácsnak ama javaslatát, hogy a nyár folyamán kirándulást rendeznek a Kelemen-havasra, Gyergyószentmiklósról, Háromszékvármegyére, Hunyadvármegyére, a Meleg-Szamos forrásvidékére, Dobrin-Magura és Jósika-telepre, továbbá a Ciblesre. Örömmel vették tudomásul, hogy az újvidéki főgymnásium, az Angyalöldi iparos tanonciskola, a Tanítók Turista-Egyesülete nagyobb erdélyi kirándulást rendeznek. Utasították a központi irodát, hogy azok sikere érdekében mindent kövessen el. A nyári idegenforgalomra való tekintettel utasították a titkári hivatalt, hogy tegyen lépéseket megbízható vezetők szerződtetésére nézve. Örömmel vették tudomásul a Háromszékvármegyei osztály újra alakulását.

A szászvárosi új osztály szervezésére irányuló mozgalmat, és felhatalmazták a titkári hivatalt, hogy mindenik osztályt kézikönyvtárral szerelje fel. Ezután a főtitkár a muzeum ügyeiről és állapotáról tett jelentést. Utolsó választmányi ülés óta a muzeumnak 134 látogatója volt. Az Erdélyi Nemzeti Muzeum érem és régiségtára kérésére megengedték, hogy a muzeum egyes tárgyai egy tudományos munka részére lefényképeztesse. Tárgyak adományozásával gyarapították a muzeumot Tájcs Gyula és Haas János. Az adományozóknak köszönetet szavaztak. Befolyt az E. K. E. rum 2 évi $\frac{1}{10}$ -a fejében 100 kor. E. K. E. pezsgő után 37 K. 38 fill. E. K. E. gyújtó fél évi $\frac{1}{10}$ -a fejében 482 K. 55 fill. A folyó ügyek kapcsán főtitkár jelentést tett arról is, hogy a Magyar Tanítók Turista-Egyesületének közgyűlésén az egyesület dr. Herrmann Antal által képviseltette magát. Herrmannak fáradozásaiért jegyzőkönyvi köszönetet szavaztak. Tisztikari tanács javaslatára az *Erdély* folyóirat kiadására vonatkozó költség előirányzatokat véleményezés végett áttették az irodalmi bizottsághoz. Ezután 11 elhált tagnak törlése után felvettek 1 alapító tagot és 57 rendes tagot. Ezután az ülés elnök éltetésével véget ért.

Az E. K. E. Hunyadvamegyei osztályának választmányi ülése.

Február hó 19-én igen látogatott választmányi ülést tartott Déván az E. K. E. hunyadvamegyei osztálya. Elnökölt: Székely Mózes elnök, előadott dr. Gaál István osztálytitkár. Elnöki megnyitó után a múlt ülés jegyzőkönyvét hitelesítették. Azután dr. Gaál István osztálytitkár tette meg jelentését a felolvasási sorozat eredményéről. Az előadások minden kiadás levonásával 48 kor. 20 fillér tiszta bevételt eredményeztek, azonkívül az osztály leltára értékes diappozitívekkel gyarapodott. A legnagyobb eredmény az, hogy az osztály a felolvasásokkal maga iránt általános érdeklődést keltett. A jelen-

tést örvedetesen és jóváhagyólag vették tudomásul, egyben köszönetet szavaztak az egyesületi központnak a nagymérvű anyagi és erkölcsi támogatásért, valamint Sárodi igazgatónak a tornaterem díjtalan átengedéseért, továbbá Göllner főrealiskola igazgatónak a szkioptikon szives kikölcsönzéseért. Osztály-titkár jelenti, hogy mozgalmat indított Szászvároson ügyvivőség felállítására. Igéretet tett, hogy febr. 23-án a Kaszinó termében előadást fog tartani, kéri, hogy e felolvasásra őt a választmányi tagok mentől többen kísérik el, mert a felolvasás után értekezlet tartanak az ügyvivőség szervezése tárgyában. Választmány örvedetesen veszi tudomásul e mozgalmat és felkéri a tagokat, hogy az osztálytitkárt ez akciójában támogassák. Osztály-titkár jelenti, hogy a nyár folyamán a tagok közül többen szeretnék az Aldunát meglátogatni. Javasolja, hogy az osztály rendezzen oda kirándulást. Választmány a kirándulás rendezését határozatlanul kimondotta és a kivittel az osztály elnökséget megbizta.

Az E. K. E. hunyadmegyei osztályának (Déva) felolvasási sorozata 1908 január hó 9-én.

Az 1-ső felolvasási sorozat 4. előadásán a tanítóképző intézet zene-termében dr. Gaál István *Turista élmények* címen értekezett a szép számban megjelent egyesületi tagok és vendégek előtt. Előadásának főbb fejezetei a következők voltak: 1. „Alaktalan tervezetés.“ 2. „Komoly készülődések.“ 3. „Utazás az Útig.“ 4. „A felhők között.“ 5. „Ismét a prózai földön.“ 6. „Kalandok és kisebb balesetek kellő nagyítása.“

Az előadáson a közönség igen jól mulatott.

II. Főolvasási sorozat. Első előadás április 5-én.

Ez előadáson özv. Dr. Molnár Károlyné olvasta fel értekezését a *Valódi csipkéről*, amelyet M. Kovács Géza központi főtitkár kísért vetített képekkel. Az előadás főbb fejezetei voltak: Előszó, a csipke eredete és fejlődés-története. Technikai szempontból való osztályozása. Csipkefajok leírása. A magyar csipkeipar.

A Kaszinó nagytermét ez alkalomra Déva legválogatottabb közönsége töltötte meg. Ez a zsufoltság a legnagyobb bizonyítéka annak, hogy az E. K. E. vállalkozásait az intelligens közönség milyen kitüntető rokonszenvvel kíséri. Igen természetesen azonban, hogy a rokonszenv legelső sorban a közreműködők egyéniségén keresztül áramlik a szervezetbe, — mint valami serkentő, éltető áram. A felolvasónő, özv. Molnár Károlyné egyénisége kétségen felül állóvá tette a külső sikerrel együtt a valódi belső sikert is. Igen vonzó és színes volt mindvégig az előadás, a mely különös gonddal és igazi szakértelemmel volt megírva. A közönség mindvégig feszült figyelemmel hallgatta s végül zugó tapssal jutalmazta az előadó úrnőt. Előadás után dr. Gaál István köszönte meg a nagyközönségnek szives érdeklődését. Egyben bemutatott néhány darab igen szép képet, a melyek az emberi fejlődést ábrázolták.

A karánsebes—hátszegi vasut.

A Karánsebes—Hátszeg közötti h. é. vasut munkálata a kedvező időjárás folytán meglepően előrehaladt. Az egész 76 kilométeres vonalon serényen folyik a munka, úgy hogy a földmunka legnagyobbbrészt bevan fejezve. Fölötte érdekes és természeti szépségekben is elsőrangú szakasza a vasutvonalnak a Bukova és Várhely községek közötti fogaskerekű rész, mely a svájci Abt tervei szerint épül és mintegy 2 kilométer hosszúságu lesz a vízválasztón keresztül.

K. G.